

1859

2/I 59

Milý Karle! List Tvůj, na který jsem už s velikou nedočkavostí čekala, obdržela jsem druhý svátek, na sv. Štěpána. – No, to ses načekal na ty věci a ten chleba byl asi dobrý. – A pročpak jsi to sám nesl, to by Tě bylo už nezabílo, kdybys byl někomu pár grošů dal. – No ale jen když to máš a když Ti to je vhod, já jsem byla ráda, že jsem Ti to mohla zaopatřit. – Ale nepíšeš nic, zdali jsi dostal ty dva tolary v psaní? Snad ano, když jsi dostal list pro pana Fintelmana, který též v tom listu byl? Copak Ti ještě nejvíc chybí ze šatstva? Snad až by se zase nějaká příležitost hodila, že bych Ti mohla něco poslat. Psala jsem také do Vídně jednomu bohatému a hodnému pánu, který také Kodyma podporoval, skrze Tebe, možná že dostanu od něho příznivou odpověď. – Jakkak jsi tedy strávil svátky? – My jsme na Tě mnohokrát vzpomněli, zvláště u večere vzpomínala jsem, kdybys tu byl. – My jsme to také jen poskrovnu odbyli, protože jsme neměli mnoho peněz poslední dni, ale dostala jsem zajíce na druhý den a od Fingerhuta punč – a po dvou librách mouky udělala jsem vánočky, to byly naše lahůdky. Chtěla jsem Ti hned po svátcích psát, ale měla jsem kvapnou práci k dodělání a táta měl také co psát naspěch pro pana Fingerhuta, a tudy jsem musela i na něho čekat, neboť Ti chce stranu prodloužení pasu sám psát. Můj milý, drahý hochu, jak bych Tě ráda už viděla, to si ani pomyslit nemůžeš, a věřím Ti mileráda, že i Ty už toužíš po domovu, ale jestli se to dá dělat, že by Ti pas prodloužen byl, přece bude pro Tvoji budoucnost lépe, když bys ještě rok v cizině zůstal a do toho Hannoveru a snad i do Hamburku se podíval. – To řekl i pan Fiala, u kterého jsem byla a psaní Tvoje mu četla. Povídal, že Ti nyní potřeba, abys hodně mnoho vel-

kých zahrad viděl, povídal, že je ten Wendtland pověstný, a pak v Hamburku Bossé. – Měl radost, že se tak vzděláváš, a pravil, že kdybys domů přišel a chtěl k němu, že Tě vždy přijme, a za prvního, ale že by Ti radil zůstat ještě v cizině, když to bude možno, že potom můžeš už pořádnou službu dostat. – Pozdravuje Tě a máš mu jednou také psát. – Řeknu panu Mánesovi skrze ten obrázek, snad mi ho udělá; milý hochu, podivil by ses nám všem, Dora i Jarouš jsou velmi vyrostlí, táta se nezměnil, ale já jsem se hodně sestarala. – Já vím, že bych se i Tobě podivila, – já si Tě představuji, jak jsi odešel; mnohokrát za den vzpomínám, ale večer, když lehám, myslím vždy, co děláš, zdali už spíš, či nocuješ, a nemáš-li hlad a nejsi-li churavý. To je tak moje každodenní myšlenka, a potom se zase těším, že Ti to bude všechno k dobrému, co zkusíš, že se vrátíš vzdělán ve svém umění, že dostaneš dobré místo a že budeš šťastný a spokojen a my s Tebou. Tak přemýšlejí a často i slzíc usnu; často se mi potom o Tobě a obyčejně i o Hynečkovi zdá. – Marie mi také psala ty dni, je zase sama, Jacq jel s kněžnou do Francouz. Nařikají si, že jim nic nepíšeš, a Marie má Ti za zlé, že jsi Jacquovi nepsal; on prý povídal, že Ti ty peníze beztoho dal, ale že jsi mu měl alespoň psát.

Píš tedy Marii i babičce, vidíš, to by byla nezdvořilost od Tebe, kdybys ani se nepoděkoval za to, že Ti z nouze pomohl. – O těch *Talutmauer*[n], a jak se broskve, merunky a hrozny v nich pěstují, píš; popíš to docela jednoduše, od počátku až do uzrání ovoce, a kterak se potom hrozny uschovávají, aby přes zimu čerstvé se udržely. – Já Ti to opravím, a co za to dostaneš, Ti pošlu. – Ty zdi vykresli a popíš, jak se stavějí. O nových vzácných bylinách stává i v německých časopisech, což i do českých se potom přeloží, ale o těch *Talutmauer*[n] není známé zde. A tu Wellingtonii tedy také popíš. To lituju sama, že jsi ztratil toho přítele, to si mohu myslit, jak milé je být s člověkem vzdělaným v cizině; jen buď opatrným a nepouštěj se do žádných hádek ani mrzutostí s tím novým, zvláště když je

syn přítele p. Fintelmanna, neboť to má vždy zastavatele a Ty potom žádného. –

8/1. Vidiš, jak se list zdržel k mé mrzutosti, neboť vím, že ho budeš s touhou očekávat. – Stalo se tím, že jsem čekala na tátu, aby se skrze ten pas poptal, – táta ale dostal na prdeli nežit a nemohl s tím ani chodit, až dnes teprv je mu lepší, ono to ale může ještě pár dní trvat, než se táta na to vyptá, neboť on není tak čerstvý, proto Ti posílám raději jen můj list, abys nemusel tak dlouho čekat na odpověď. – Nejspíše, pokud víme, budeš muset žádat o prodloužení u vyslanectví v Berlíně, a že se bude muset p. Fintelmann za Tebe přimluvit, to by bylo nejjistější. – Bude Ti to táta psát, jak to máš udělat, jestli to zde nebude moci býti. – Je to, milý hochu, v Rakousku nyní špatné hospodářství, a každá vláda lepší než naše, zvlášt ruská nyní, a tak i vaše pruská. Jak se podobá, nebude dlouho pokoj, a s Rakouskem to asi bídne vypadne. – Ale mlč o tom a list tento spal, co takových věcí se týče, musí být člověk velice opatrný. – Kdyby se Ti i tam nic neprohliželo, mohlo by se Ti prohlížet všecko, až bys jednou domů šel, a kdyby to četl policajt nebo žandarm, jsme všichni nešťastni. Já budu nyní psát do ruského časopisu, který vychází v Moskvě a ode všech Slovanů články přijímá a do ruštiny překládá; budu tam psát články národopisné. – Platí se honoráru za arch 40 rublů (64 fl. stř.). – To bych si mohla přece pomoci za takový honorár. – Museli jsme se smát těm štuclíkům, a rádi bychom věděli, jak jsi je upotřebil? – Vždyť jsem Ti psala, abys dal si k tomu podešve udělat, že to jsou střevice; já bych Ti je byla ráda zde dala udělat, kdybych byla míru měla.

Tudy do toho vlezeš nohou, sem přišít si dej od ševce podešev, podle nohy. Co je znamínko, to musíš trochu založit a zpředu po stranách dát kůžky, aby se Ti to hned neroztrhalo. Snad nedáš mnoho od toho. – Až to ševci ukážeš, bude tomu rozumět. – Tu Wellingtonii posli také vykreslenou, to víš, takové věci musí se vidět alespoň poněkud. –

Jen to popíš všecko jednoduše, ale zřetelně a jasně, co nevíš česky, můžeš napsat německy – a já to přeložím. Vychází od Nového roku časopis *Obrazy ze života* – s obrázky, také vzácné stromy a květiny budou v něm vyobrazeny a krátce popsány, zvláště které jsou k užitku všeobecnému buď pro krásu, buď pro industrii, anebo co byliny potravní a ovocina. – Mimo to jsou podobné věci ve *Škole a životu* pro učitele a mládež a v *Živě*. – Když bys to tedy pěkně, jasně a jak náleží všecko popsal, mohlo by se to upotřebit co obrázek do jednoho neb druhého listu. – Při těch Talutmauern musíš také udat, kdo to první vynalezl, v které zemi a kde se to posud pěstuje, i také můžeš udat, zač se takové ovoce kus prodává a jestli by se takové pěstování merunek a broskví zavésti mohlo i na venku a v jaké krajině, zdali i v horách, nebo jen v teplejších krajích a rovině. Až budu mluvit s mladým Palackým, řeknu mu o některý ten list – on je málokdy k nalezení. Také Vojtěch Šafařík se vrátil z Němec a nyní čeká doma na nějakou službu. – Zdržoval se dlouho v Berlíně, v Porýní a v Göttingkách, možná že zná také některé muže, na něž by Ti mohl dát doporučení, navštíví nás ty dni, zeptám se ho. On se na Tebe ptává. – Kdybys uměl francouzsky, to by Ti dobře posloužilo; já Ti to vždy psávala, abys toho použil v Saganech, ale nedbals – a raději si hleděl věci, která Ti jen na škodu byla. Mohl jsi dost hezky se naučit, alespoň číst, když ne mluvit, což tam ale také lehký bylo. Nyní by Ti stála i francouzská literatura zahradnictví otevřená, která je zajisté znamenitá, a kdybys jednou do Belgie mohl se podívat, musel bys řeč tu umět, sice bys nepřišel nikam. Až přijdeš domů, budeš se muset učit, abys mohl se někdy podívat do Belgie, Paříže a Londýna, snad se do té doby okolnosti naše změní. Také Jarouš dělá si plány, až bude s akademií hotov, jíti do Paříže. No to jsou ale jen plány, ale mladému člověku příslušící. Poděkování jsem vyřídila všude i přečetla; to víš, jak to je, když vidí, že člověk nepohrdá ani malým dárkem, dají podruhé zase. – Pilz není už v Košíři – Blecha ho dal pryč a p. Fiala není s ním

spokojen, že je velmi zapomenutý a že nemá nikdy groše peněz, ačkoliv tam 20 fl. stříbra měl. – On myslím s Marií utratil mnoho – neslyšíme o ní ale ani muk, kde je. – Nyní zaopatřil mu pan Fiala službu u nějaké baronky, která si koupila statek u Prešpurku. On má dovolení od úřadu vojenského zdržovati se, kde chce, ale osvobozen dosud není. – Jaroslav a Dora Tě líbají a táta též. – Paní Šlenkertka i pan Mencl a pan Krejčí, který se vždy na Tebe ptá; Hanušovic Tě též pozdravují a ptávají se na Tebe Dory. Eminka je posud v Terstu, Dora bude jí ten týden psát a vyřídí jí pozdravení od Tebe. Také Josef Rank Tě pozdravuje. Karel je v technice a živí se sám, není u Šumavských. – Vidák je tuze zlý, na každého šteká. – Zatím tedy končím, beztoho Ti táta bude brzy psát. Líbám Tě mnohokrát! Píš!

Tvá Tě milující matka

Vyřid' úctu od nás panu Fintelmannovi. Lambl Tě také pozdravuje, on chudák jen pořád kuchá ty mrtvoly.

Přejem Ti šťastný nový rok!

V Praze 21/4 59

Milý Karle!

Včera ráno obdrželi jsme Tvůj list a divili se, že píšeš o listu, který jsi psal k tátovému svátku, ale my jsme žádný neobdrželi a táta se zlobil, žes mu k svátku nepsal, a proto Ti také nechtěl psát, a já zase čekala den ode dne na nějaký groš. – Ale je to nyní taková bída u nás o groš jako snad nikde jinde, a nejen u nás, ale u každého, žádný nemá peněz, ani šlechtic. Táta dal Ti včera na poštu kalhoty a boty – jsou od pana Palackého, nebudou-li Ti jen krátké. V botě máš vyňatek z Musejníka a jeden svazeček Pohádek, abys zase jednou něco ode mě četl. – Toho Zschokkeho bych Ti byla ráda poslala, ale bylo by to na poštu těžký a nevyplatilo by se; kdybychom Ti to byli posílali jako poprvé, byla bych Ti ještě všelicos přiložila, neboť to libra a dvě nedělá rozdíl, ale na poště je každý lot víc dražší. Já Ti ho ale prodám zde, chceš-li, a peníze Ti pošlu, ale jsou zde knihy takové za facku, a ke dvou[m] povídkám není konec, to Ti musel v Saganech někdo splést. – Od pana Šebka nedostala jsem ještě žádnou zprávu a nemohu si to ani vysvětlit, ale myslím, že snad právě doma není. – Chci tedy ještě jednou [psát] p. Šemberovi, aby mu dal dobré slovo; snad to bude účinkovat. – Milý Karle, mně je Tě tak líto, že Ti ani říci nemohu, jak ráda bych Ti pomohla, ale když se nám také tak mizerně vede – jsme také všeho zbavený, a dokonce já a Dora, nemáme kusa prádla a Jarouš má také jeden pár dobrých kalhot a špatný kabát. Mám dostat z divadla 40 fr. KM za dva kusy překladu a nemůžu se toho ani dočkat, aby je už představovali, neboť dříve se nevyplatějí. Jeden myslím že se bude dávat po svátcích, má ho Pešková k příjmu, z toho bych Ti potom pár grošů poslala. – Táta pojedje po svátcích do Maierhöfen u Přimdy; bude tam revidovat archiv hraběte Kolovrata,

což asi tři čtyry měsíce trvati bude. Ještě neví, co mu platit budou, ale snad přece generesně. – Co se týká toho pasu, je to věru mrzutá [věc], že nemůžeš tam zůstat; kdybys ho ale žádal, na každý pád Tě odvedou, neboť [odvod] je tak silný, že všickni rezervníci, ženatí již muži, k vojsku zase dostavit se musejí. Na žádného se nebere zhled, ani na chyby, a odvádějí se již z třídy, co Ty patříš. – Já bych se utrápila, kdybys musel být vojákem! – Za jedno je to otroctví a bída největší při těch pár mizerných krejcarech, a ještě se tlouct pro nic a za nic. – Ve Švýcarsku nepotřebovals bys žádný pas; chceme tedy ty dni Kodymovi psát, jestli by Tě přijmul. Třebas i neměl mnoho platu, jen abys stravu měl, a museli bychom přece na tu cestu sehnat, abys tam přišel a zůstal, dokud by se okolnosti politické nezměnily. – To bys přišel domů a odtud přes Bavorsy do Švýcar jel, což by také skrze pas bylo, an bys mohl říci, že jdeš přes Švýcary do Belgie. – Jenom aby Tě Kodym přijal a abychom Ti peníze na cestu sehnali. – Já bych Tě už tuze ráda viděla, a také abys trochu se vyléčil doma. – To krvácení máš od zlaté žíly a od špatné stravy. – Mej se každý den ráno studenou vodou; máš-li nějaké umývadlo nebo škopek, sedni na bobek, dej si ho pod kříž a nějakým klocem si polejvej kříž, nejvíc dolů k střevu; to Tě posilní. A prosím Tě, raděj si už vypůjč nějaký groš, když Ti peníze dojdou, a nebuď tak živ o chlebě jen, vždyť si zkazíš celé svoje zdraví a co potom počneš? – Když teď táta doma nebude, budu moct více pracovat a nebudeme také tolik potřebovat, tak Ti budu moct, dokud tam ještě budeš, přece nějaký groš poslat, a doufám, že z té Vídně přece něco dostanem. Můj obrázek Ti už nepošlu, až bys přišel, neboť to jinak asi nebude, než že budeš muset do těch Švýcar, a to musel bys ovšem někdy v červnu neb červenci přijít domů. – Paní Palacká stůně už půl léta a posud leží; bylo jí k smrti. – Dělá jim to veliké výlohy a tak mám také ujmu. – Matka pana dr. Čejky umřela před čtrnácte dněmi; je nyní sám. On také není zdráv. – Já už po nějaký čas nejsem zdráva – ty křeče proklaté mě zase trápily a kašel.

Marie psala ze Sagan a naříká si, že jim nepíšeš, – píš jim a zvlášt Jacquovi, aby se nehněval, že mu ani neděkuješ za ty peníze, co Ti nepůjčil, ale dal. – Paní kněžna Taxisová také umřela a pan Taxis zdědil tři statky, ale musí z toho kapitálné taxy platit. Slíbil, že nám pošle nějaké šaty; bude-li v tom, co bys i Ty potřebovat mohl, schovám Ti to, až přijdeš –. Peníze ale není možná od něho dostat, on sám mnoho nemá; nyní s tou vojnou bude ještě hůř – není žádný výdělek, kupci bankrotují, šlechta je po krk zadlužená a sedlák nemá též mnoho. Bůhví jak to vypadne. – Ten článek dodělej, a nebude-li to do listu tlusté, dej to, anebo to nech, až jestli přijedeš. – Mladý Frič Josef, co byl odvezen do Sedmíhrad na pevnost Déžu, je tamodtud puštěn, ale v rakouském mocnářství nesmí být. – Má pas na dvě léta, může se zdržovat, kde chce, mimo Rakousko. Usadil se tedy v Berlíně a bude si hledat nějakou službu při novinách. Píšeš, že jsi z Berlína z botanické zahrady nedostal ještě odpověď? – Jak ale, když se nemůžeš v Prusku déle zdržet než do prosince s tím pasem? Toť nemůžeš již službu jinde hledat? – A kdybys musel do Švejcár, nemohl bys dokonce dlouho už tam pobýt! – Bylo by dobře bývalo, kdybys byl mohl na podzim do Hannoveru, ale teď bylo by již pozdě. – Kdybys byl mohl bez pasu zůstat v Prusku, mohl jsi snad raději v Berlíně, Erdmannsdorfu neb Muskavě – službu si hledat, ale jak pas míti musíš, přestává pobytí delší v Prusku. Neboť jak bys pas žádal, musíš se dostavit do Běláku a odvedou Tě svatě. – Zejtra neb pozejtří budeme psát Kodymovi, a jak dostaneme odpověď, hned Ti to sdělíme. Výstava květinová nebyla letos zvláštní, byl jen velký sál vyplněn – a tolik tam bylo květin nahromaděno, že nemohl projít. Zvláštního tam nebylo nic, mimo krásné bílé, velkokvěté rododendrony, krásné orchideji, azaley a kamelie neplné, ale velmi velikánského květu, purpurové s žlutými uvnitř prášníky. – Dostala jsem listek. Pilz musel se také k vojsku dostavit a pan Liblinský také, a měl jen již 14 dní k do-sloužení 10 let. – Přiloženě posílá Ti táta 1 tolar zatím,

abys měl na vyplacení toho balíku, protože se odtud platí jen na hranice. – Zítra ale neb pozejtří dostanu pro Tebe 2 tl. a pošlu Ti je hned. – Čekala bych už s listem, ale nemáš myslím groše, a tak abys to vyplatil, a tedy už raději ten mark dáme. Kalhoty jsou od táty, tak se mu *poděkuj*. – Ačkoliv nejsou fajn, přece dobrý a čistý a můžeš v nich jít k obědu. – Snad dostanem ještě nějaký od pana Taxise. – Táta Ti bude zítra neb pozejtří také psát, než odjede, tedy neodpisuj až v pondělí neb úterý, až bys dostal i jeho list. – Dora Tě líbá a těší se na Tebe. Jarouš je už týden na venku v Libiši u Melníka u jednoho sedláka, s jehož synem je kamarád. Přijede po svátcích ve středu. On hezky již kreslí a je v antice a velikou schopnost ukazuje k malbě. – Je hezký hoch a velký jako Ty. – Eminka není ještě doma, ona se stavila ve Vídni a přijede s babičkou co nejdřív. Ale vždyť Ty jsi jí nic nevzkázal? – Snad to bylo v psaní, co se ztratilo? – Dej pozor, aby Ti nevizitýrovali boty, nevytáhli ten Musejník a nemysleli, že to nějaká proklamace, když česky nerozumějí. A prosím Tě, jen už si hleď na zdraví; až přijdeš domů, potom Tě dovedu k Lamblovi a musíš se nechat prohlídnout; doma se zase zotavíš. – Ve Švýcařích měl bys ses lepší, co se zdraví týká; jen abychom ty peníze na cestu sehnali. – Bůh Tě opatruj, a těš se už, jak můžeš, nám se také nevede lépe, to beztoho víš, neboť kdyby se nám vedlo lépe, nenechali bychom Tě hlad trpět! Líbáme Tě, já i táta! Myslívám na Tě vstávajíc léhajíc a začasté se mi o Tobě zdá. –

Sbohem! Tvá upřimná

matka Božena

Velectěný příteli!

Odpuste, že Vás nechávám tak dlouho na odpověď čekati. – Byla jsem delší čas zase churavá s křečemi v žaludku, takže jsem ani z domů vycházeti nemohla. – Obdrževši Váš list, poslala jsem zeptati se, zdali je český či německý kurs na škole babictví; i dověděla jsem se, že se právě ukončuje v unoru český běh. – Abyste marně nečekali, kázala jsem dceři napsati Vám list a dáti Vám o tom zprávu, ostatní že Vám budu později psát. – Doufám, že jste list ten obdrželi? – Když mi bylo lépe, šla jsem sama do porodnice, kde mám dobrou známou, abych se na vše vyptala; dověděla jsem se vše, jedině kdy zase český kurs začne, nemohla jsem dlouho se dověděti, a proto psáti jsem nemohla dříve, až nyní. – Z přiloženého paní Justové listu poznáte, kdy kurs začíná a mnoho-li by to stálo. – Cesta sem a tam a strava dělá ovšem největší účet, a jak jsem to zběžně spočetla, potřebovala by skoro 140 fr. stříbra, to je ovšem veliká suma pro chudou učitelkyni. – Kdyby to bylo před několika léty bývalo, řekla bych byla některým našincům o příspěvek, a zajistě byla by se jí alespoň ta strava a byt zaplatily, ale nyní není možno čeho přislíbit, protože je každému tak zle o peníze, že tak nikdy ještě nebylo. – Kdyby nebyla vázaná na byt a stravu, přišlo by jí to laciněji, o to bychom se nějak postaraly, ale žádná učenice babictví *nesmí* jinde zůstávati než v určeném při porodnici pro ně domu, kamž se jim i strava buď z porodniční všeobecné kuchyně, buď z poblízké hospody nosí, aby se nikde nezdržovaly. – Návštěvy bez dovolení také dělati nesmějí. – Muži, mimo lékaře, nemají jak do porodnice, tak i k bábám žádného přístupu. Naučiti se může každá všemu potřebnému dokonale, a zvlášt když má protekci profesora a školní báby, kterou bych paní Justové zaopatřila. – U nás, kde již

skoro všude zkoušené báby jsou, mají dobré živobytí i na vesnicích, a bylo by k přání, aby se i u vás množily báby učené, rozumné, by pominuly všeliké ty škodné a pověrečné zvyky a obyčeje užívané při porodech. – U nás se báby nejvíce na útraty obcí učí babictví. – Na kursy babictví a anatomie přicházejí do Prahy cizinci doktoři z dalekých až zemí. Byl tu nedávno starý již doktor poslouchati anatomii až z ostrova Jávy. – Nejvíce přicházejí Severoněmci, Bulhaři a Rusové; nyní je jich tu 10, jeden až od Bajkalského jezera z Irkutska, a 14 Bulharů, vesměs lékaři. – Nejraději poslouchají anatomii u dr. Dušana Lambla, kterého také znáte a který má co anatom znamenité jméno v cizině. – V Rusku mají ovšem trochu více peněz k cestování než u nás! –

Básničky Vaše s potěšením jsem četla; jedna, Kozák, vytištěna již v almanachu *Kytice*, vydaném u paní Jeřábkové. Je tak nechána, jak jste ji napsali; beztoho že Vám almanach pošlou. – Králohořská ale leží v mém stolku a jen několik očí ji vidělo a čtlo s potěšením jako já; ale do tisku ji dáti nejde – skřípli by ho zle, junáka! – Nechám si ji zatím zde, a chcete-li, pošlu Vám opis, snad ji někam propašuju. – Na „Väzně“ se těším, jen pošlete, však se mu najde místo. – Četl jste již v Musejníku „Väzně“? – Neudělali chybu? Div to není, když se to stane, v mých článkách o Slovensku je jich až hanba. – A co dělá Igor? Slíbila jsem to již Nebeskému a on rád Vaše práce přijme. – Tedy jen pošlete, a třebaš na mne, abych ho mohla pohnat k rychlému vytisknutí, s čímž on někdy odkládá. –

Psal Vám Rieger skrze dopisy do slovníku konverzačního? – Tuším že ano i že Vám poslal návštějí, poněvadž jsem mu dávala Vaši adresu, leč by to byl vše v jednom do Brezna poslal na vašnost pana bratra. – Píšte něco; buď některou biografii znamenitého Slováka, buď národopisního něco z vašeho kraje, krátký místopis, některý děj ze slovenské historie méně známý, tak podobného cos, ale v stručných člancích a s potáhem na Slovensko. – Oni berou zvláštní zhled na Slovanstvo, které ve všech slovníkách, i Brockhausovým, jen mimochodem vždy zmíněno, a proto

by rád dr. Rieger, aby se toho ujímali národovci i na Slovensku, Moravě a Slezsku a zasílali mu pamatné rodopisy, historické a národopisné rozličné články, který by do slovníku nejen konverzačního, ale i reálného se hodily. – Bude to dílo pěkné a důležité; hlásí se také síla předplatitelů – z některých reálek našich venkovských až 60 a více najednou. – Dej pánbůh zdaru, vždyť se to už léta strojí a tolik odporu proti tomu bylo, než se přece uskutečnila dávná ta myšlénka Palackého.

Ráda bych se byla letos do vašich krajů byla podívala – ale nevím, zdali tomu nepokoje nastávající nám dovolí. – Máme to kritickou dobu a bůhví co se z toho všeho pro nás vyvaří, či dobré, či zlé. – Hůře ale nebude, než je nyní, nechť se již stane co stane –! Co sto věků stavělo, zvrtně doba! –

Zde trvá již po delší čas silný odvod, mimo theologů a juristů nejsou ani studující vyjmutí; kteří v rezervě a na dovolené byli, všickni se museli [dostavit] k vojsku, i všickni, kteří měli vysloužino, ale listy propuštěující neměli, – a trefilo to i mnoho ženatých mužů, jichž ženy a děti nyní bez chleba zůstanou jako sirotci. – Nejdřív ty nové peníze a nyní ještě ten odvod a vojna rozhořčilo lid náramně; a je bída hrozná, ani šlechtic, ani obchodník, ani měšťan, ani rolník nemá groše a úředníci a vojáci jsou hotoví bídáci při ztrátě peněz na malém platu. – O řemeslnictvu a proletariátu ani nemluví, tu je bída v největším stupni, duševní i tělesní. Blaze Vám ve vašich horách, že Vám netřeba dívati se na takováto divadla, která se obyčejně tragicky ukončí. – Přála bych si býti mezi Vámi, často mysl moje k Vám zalétá a vždy je mi přitom tak milo a volno, jako bych pod Vaší hostinnou střechou dlela! –

Jsem na nějaký čas sama s dětmi, muž dostal revise registratury a archivu na panství hraběte Kolovrata na venku, kamž ten týhoden odejel a kde snad dva neb tři měsíce zaměstnávat se bude. – Mám také starost se synem nejstarším, co je zahradníkem. Na jar dopadne mu také čas stavěti se. – Je tři léta již v cizině a nyní rok již v královské

pruské zahradě v Sanssouci u Postupína (Potsdam). Je veliký, slušný šuhaj, nevím, jestli by ušel bílému kabátu, – ale těším se naději, že do jari kdoví co se stane! – Jaroslav chodí do malířské akademie; byla jsem dlouho proti tomu, aby malířem byl, ale on jinak nechce, a že ukazuje nejen chuť, ale i veliké schopnosti k malbě, – dovolili jsme mu to – nechť má svoji vůli, když se mu tak líbí. – Dcerku Dorinku mám již hezky vzrostlou a dobré je to, upřímné děvče a šikovné. – To je také jediné její jmění i štěstí, neboť si musí sama někdy chléb svůj vydělávat. – Materiálně žijeme jako proletáři! Potěšení moje jsou ty děti, práce a víra v blaženou, krásnou budoucnost S—!! Obrázky moje v Musejníku a Živě ze Slovenska líbí se Čechům, což namnoze Vám a doktorovi Z... co děkovati mám, co se týče Zvolenska. – Hattala mně také jinak neřekne než naše Boženko, naše Slovenko! Také mně již řečeno bylo od některých starých neurvalců, že si všímám více Slováků než Čechů, – já si ale myslím: „Vždyť jsme haluze jednoho kmene, kvítí jedné louky!“ a nechám je mluvit. –

A co dělá Vaše domácnost? – Co starostlivá, dobrá paní Vaše? – Ach já ji vidím, jak ona se o moje pohodlí starala, s jakou upřímností mně ponoukala ty dobré halúšky s brynzou! Věru bych se nedala ponoukat, kdybych je zde měla! – A co Katuška, máte ji dosud v Bystrici? A Chrbantěrka a Katkula a stará Vaše služkyňa, či jsou ještě živý a zdravý? – A ta starostará kočka, či ještě líhá na ohnísku? – Škoda že je takový kus světa mezi Prahou a Horní Lehotou! –

Pozdravujte srdečně všech ode mě! Přejíc Vám stálého zdraví, zůstávám Vaše upřímná, s úctou Vám oddaná přítelkyně

Božena

V Praze 29/4 59

Jak je s očmi?–

[— — —]

Zde je nyní ukrutně draho, takže nevím, jak my déle budeme živi, neboť až se vojna pořádně začne, teprv bude zle, doposud stojí vojska v Itálii proti sobě, ale nemohou pokračovat pro povodně. Maso, mouka, káva je všecko o třetinu dražší a ještě vstoupá. Peníze naše nemají žádnou [cenu] a na stříbro je 50 procent. Za pruský tolar papírový musejí se dát naše dvě zlatky – a málo je peněz mezi lidem a bude jich ještě méně. – Tak bídné to není v žádné zemi nyní jako v Rakousku, a bude to zázrak, jestli se konečně lid nezbouří, až bude nucen hladu mřít! – Táta je venku v Maierhofnu, kde dostal ty revise. Zůstane tam asi tři měsíce. Jsme tu tedy sami a máme dost strachu před budoucností při té drahotě; za zlatku člověk ani nic nedostane [— — —]. Mysleli jsme, že nám pan kníže pošle nějaké šaty, Jarouš nemá hrubě co obléci, jedny teplý kalhoty má a zimní kabát; starý černý kabát, co dostal předloni od knížete a co jsem mu dala vloni předělat, je mu malý a celý už rozedraný. Prosila jsem dr. Jeřábka, přítele jeho, aby ho upomenul, neboť on se o to ujímal a jemu to slíbil. [— — —]

Milý Karle! Tvůj list jsem obdržela a byla jsem ráda, že jsi přece jednou psal. – Byla bych Ti ráda byla alespoň jeden tolar poslala, ale právě nemám, dostaneš ho ale po svátcích, né-li dva. – Milý hochu, je zde nyní hrozně draho s tou vojnou, všecko se to odváží za armádou, a jen bohudíky, že je všude úroda, jaká dávná léta nebyla, – jestli se vše i dobře sklídí, bude dobře; – káva, mejdlo, mouka, kůže, rejže a hedbáví připlácí ale značně. Podšití už nechtějí jinak dělat než za 5 f.KM. Také o tovaryše je zle, poněvadž se dílem všecko k vojsku odvádí a dílem pro vojsko pracuje v celém okolí pražském, ševci, sedláři, krejčí, pekaři a p. ř. – Ale milý hochu, naši nevyhráli ještě ani jednu bitvu, a ucouvli už ze Sardinska, kde zpočátku stáli, až k Milánu a včera přišla zpráva telegrafická, že byla veliká bitva u Magenta za řekou Ticinem, už v našem Vlasku, v okolí Milána. Francouzi udeřili na hlavní náš voj a trvala bitva dva dni. Padlo našeho vojska 15 000 – a 5000 Francouzi zajali a včera vtrhli do Milána, kde vypukla den předtím revoluce proti Rakušanům. – Vypůjč si kartu Itálie a Sardinska a podívej se na ni. Francouz a Sardin stáli nejprve v *Alessandrii* a *Turině*. Naši dorazili přes řeku Ticino a Po až po *Novaru* z jedné strany a doleji po *Vercelli* a *Casale*. – Potom museli ucouvnout skrze povodně horské, kterými se tamější roviny zalily. – Také jich mnoho tam v těch močálech zahynulo a pomřelo, než k jaké bitvě přišlo. – První veliká bitva byla u Montebello na samých už hranicích, kde padlo Rakušanů 2000 a 600 se zajalo. – Od té doby až do poslední bitvy byly mezi tím časem malé šarvátky, kde dostali Rakušané ale vždy bití od *Sardo-Franků*, jak spojené vojsko francouzsko-sardinské vůbec se nyní nazývá. Naše vojsko je ovšem veliké, dvanáctkrát stotisíc má náš

císař vojska, ale což je to všecko platno, když není při něm to nadšení co při onom, když nemá těch výhod co oni, není tak cvičené v bojích jako francouzské, není těch generálů, lid tamější je nenavídí a co nejhoršího jim dělá, to potom odpadne všem chuť k bojování, a dokonce když budou ustavičně prohrávat. Potom není peněz v zemi, a nemůže to tak dlouho trvat, aby všickni lidé, od velkého do malého, přitom neožebračili; bankroty každý den nejeden a jen platy a platy! – Zem je již na mizině a je se co obávat, že konečně trpělivost praskne a všecko povstane. – Uhři na to čekají a Rusíni též, aby se odtrhli. – Nikde není nadšení pro tu vojnu, jen lání, i sedmašedesátníci pražští stali se buřiči. – Kdyby Rus s námi držel, bylo by hej – ale když se mu r. vláda tak pěkně odměnila za pomoc v Uhřích, byl by blázen, aby jim pomáhal, on se jim jinak asi odslouží, – že budou koukat. Stojí 70 000 Rusů v Besarábii, jen tak ovšem, aby hranice své chránili, ale zatím aby blíže Turecka byli a Slované turečtí podporovat mohli, kteří se všude zdvíhají. – V Černé Hoře je mladý vladyka Danilo, kterému byl nyní u prvního syna Napoleon kmotrem a který dělá, co Rus chce. – V Srbsku bývalého knížete vypověděli ze země a udělali si knížetem Miloše, který též s Rusem v spojení je. – Valaši a Rumuni zvolili si za knížete malého zemana *Couza*, ale chlapíka. – Bosňáci, Bulhaři, Hercegovci vstávají už proti Turkům a s nimi spojili se Srbové i Černohorci, tajně podporovaní od Rusa, který nebude meškat v pravý čas vystoupit a zmocnit se Turků a Slovanům dobýt svobody. – To jsou samí nepřátelé Rakouska, a jak ty vstanou, i Maďaři nejspíš toho použijou, neboť se povídá, že je Košut tajně v Uhřích. – Itálie naše je beztoho celá vzhůru; jenže v našem Lombardsku pro vojsko naše nemohou se se Sardinskem spojit, jak ale Francouzi Milán mají, budou mít co nevidět i druhá města. U Benátek stojí francouzské lodě a povídá se, že byla bitka už a že se 400 našich vojáků v lagunách utopilo, od Francouzů tam zahnaných. – Jsou tam tedy obklíčení ze všech stran. A s nimi není nikdo; Angličan je neutrální, Prus

také, leč kdyby Francouz přes Rýn vtrhl do Němec a Němci proti němu se postavili, že by musel Prus držeti s nimi. – Ale oni Němci z toho Bundu také by rádi Rakousa vymazali a Prus číhá dávno na to, státi se německým císařem. – Však nám ten německý Spolek přišel draho, to vojsko v těch pevnostech, a co tam peněz šlo a nic za to! – Není žádná naděje, aby Rakous vyhrál, a žádný si to nepřejí, neboť potom bychom teprv byli otroci; jsme už beztoho dost utlačení, dokonce my Češi. – Když prohraje, stane se potom veliký převrat v Rakousku, ale lépe nám bude zajisté. – Rus se též vyjádřil, že chce být v té vojně neutrálním, ale kdyby se prý někdo nepovoláně do toho vpletl, tu že on také vstane. Když on ale bude chtít se do toho vplést, dovede to udělat, aby na něho vina nepřišla, že rušil neutralitu! Dost na tom, že Srbové vyhnali knížete, který držel s naším císařem, a Miloše zvolili, který je rusomil. – Němci jim ovšem říkají die Räuber, das Gesindel, das Barbarenvolk, ale zatím serou do kalhot strachy, že jim Slované nad hlavou vzrostli! – Ale ať se třebaš na hlavu postaví vztekem, přece jen Slovanům patří budoucnost a Rus dokázal jim, jaký je barbar! – Ale Prus je kamarád Rusa, tam u vás nelajou snad na Rusa a na Slované? – Vidíš tedy, milý hochu, tak to u nás je – a nevím ani, jak Ti radit –. List nedostala jsem dosud ani od Kodyma ani z Vídně; jsem věru už mrzutá nad tím. Ovšem on bude mít také nyní velké platy a vydání, ale myslím, že si přece vzpomene. Já se dověděla, že je tuze dobrý s jedním pánem zde, a k tomu chci jít, aby se přimluvil u něho. – A kdyby neposlal nic, tedy se přece postaráme, abys mohl až do Drážďan jet; to je holečku daleko, abys až domů pěšky šel, za jedno čas, za druhé kam s věcmi, obuv, co bys rozedral, a potom přišel bys domů naposled churav. – To nejde; až budeš vědět jak a co, tak Ti také na cestu pošlem. – Že Kodym dosud nepsal, nedivím se v nynějším čase, ale doufám, že odpoví; hůř bude na cestu tam, to bych musela potom přece na někoho se obrátit, kdo to může udělat; musel bys tam ovšem být, než Ti pas vyjde. – Pan Rieger myslel,

že bys mohl raději do Anglicka, ale kde pak na cestu, a potom řeč, a kde tam se obrátit bez odporu? – To bych spíše do Belgicka doporučení Ti zaopatřila skrze paní Čermákovou, ale tam bys musel také pas mít. – Jen abys dostal od pana Fintelmana dobré vysvědčení a doporučení, bez toho bys ani do Švejců nemohl. – K tomu financu ovšem že by to byla také zlá věc, dvě léta byla by ztracená, ale že bys potom vykázati se mohl, kdes byl za ten čas, a že by to platilo jako služba vojenská. – Kdyby nebylo žádného jiného vyhnutí, musel bys se přece na to dát, vždyť on ten stav politický nemůže trvat než do podzimu neb do jara, a to pochybně – kdoví jestli se nerozhodne co nejdřív, jak a co bude. – Jenže každý ví, že Rakous poslední groš a posledního muže obětuje, než by upustil od Itálie a snad i jiné země, to jest kdyby nenašel odporu; ale když by musel všechny síly lidu napnout a všecku krev lidu vysát, mohlo by to míti lehce ještě horších pro něho následků. Někam jinám jíti nestálo by Ti už za to. – Fialu to těšilo, že si na něho vzpomínáš, a pozdravuje Tě. Když jsem mu seznám dala, nechal si ho, a že si to prohlídne. Asi druhý den šla jsem tam, ale on pravil, že skoro všechny druhy, co jsi tam napsal, už mají, jen prý některé že ještě nemají, ale to že by nestálo za fracht, abys to posílal, leč až bys sem přišel, – snad nějaké semena že bys vzít mohl s sebou.* – Katalog Ti ale poslat nemohu, nestálo by to za poštovní plat, až přijdeš. – Jsem ráda, že si přece někdy pořádnější jídlo uděláš, – když zrovna nic jiného není, udělej si vejce aneb máslem chleba, to víc sílí než suchý chléb. Jen se nyní studeně koupej, to je také náš lék. – Ten p. Fintelmann musí být hodný člověk, doporuč mu nás. – Když Tě bude žaludek bolet, vezmi si brausepulver do vody, to mně též dobře dělá, neboť jsem, milý hochu, celou zimu na křeče žaludkové zase trpěla a dosud nevydržím dlouho sedět. Tátovi se tam v Maierhofnu líbí a má se dobře; bude tam

* Povídal, kdybys do Čech přišel, že by Tě hned vzal za prvního pomocníka a k místu Ti pomohl. —

asi tři měsíce a potom přece pár zlatých dostane. – Jarouš tam půjde o prázdninách. Ten je velký a je nyní zdravý. Pan Zap dá mu vždy na cestu něco a on mu za to kreslí staré kostely. Také výkres nymburského kostela přijal Sbor archeologický a dostane za něj 6 f. KM, to bude na boty na cestu, na to bych mu já dát nemohla. – Já nebudu asi moci nikam ject ven; za jedno nemohu tu nechat Doru samotnou a ona nemá prázdniny až v září, a potom psala Marie, že pojedje s Jacquem do Teplic a snad Prahu navštíví, a také čekám potom Tebe, a tak sotva se kam podívám, ačkoliv bych toho pro zdraví tuze potřebovala – nejsem už tak silná, jako jsem bývala. – Dora je také veliká a umí už hezky francouzsky, teď chodí i Dorinka i Eminka s ní do hodiny, aby se docvíčily. Byly tuhle u nás a mluvili jsme o Tobě; ta Emča je přece jen nejhezčí z těch děvčat. Klementka jela zase do Vídně s babičkou. Pozdravuje Tě Eminka. – Pilz musel také do Itálie. – Pan Fiala myslí zase, že by lépe bylo, abys nechal si prodloužit pas – třebaš na dva měsíce, že se může do té doby všelicos změnit, ale táta dokonce nechce a já také myslím, že by Ti ho neprodloužili, ale že bysi se musel hned stavět, protože je Ti devatenáct let, a nyní budou i osmnáctileté brát. – Také tu verbujou dobrovolníky – a dává se jich mnoho, ale nikdo hodný, jen učeníci, co nechtějí mistra poslouchati, nezdární synkové a studenti nedbalí a tovaryši bez práce. Začal to hrabě Auersperk, jako by je sám vydržeti chtěl, a nyní musí na ně dávat celá zem. Dostanou 10 f. KM hned, a který už vojákem byl, 15 f. hned; mají zvláštní šat, a který něco umí, stane se důstojníkem též hned. To je láká, ale až jim budou kule francouzské okolo uší lítat, potom si nebudou výskat. – Študentů se dává mnoho k furvezně, protože myslí, že neprijdou do boje a že snadno avancírují, ale až bude zle, budou muset také do boje. Zde není nyní nic jiného vidět než vojáky chodit, koně vodit a zásoby vozit. – Také mnoho doktorů tam odešlo, i Jurenka šel k vojsku; blázen, pro ten groš. – To je mně divný, že ty boty pukají, – byly jako plech dobrý – snad se to stalo u nás, měli jsme je v jarmaře

několik neděl, a když jsem tam na ně se dívala, byly ples-
nivé; dala jsem je tedy ven potom. – Podivíš se, jak nám
tuha a břechtany a juniperus sabina vyrostly. Těším se na
Tebe už tuze, a všickni. – Píš mi, a jestli mezitím dostanu
list ze Švýcar, hned Ti budu psát. List tento *spal*, za to Tě
prosím, a až bys domů šel, žádný můj list ani kníhu nedovo-
lenou s sebou vzít nesmíš, jen v čem pranic o politice není. –
To si pamatuj. –

[Adresa:] Wohlgeboren / Herrn, Herrn Karl Němec /
Gärtnergehilfe im könig. preußischen / Hofgarten / Neuen
Palais / (Sanssouci bei Potsdam).

27. července 59

Milá Dorinko! Lituju Tě, že jsi takovou špatnou cestu měla a nyní také, jak z Tvého listu vidím, málo rozkoší máš; kdybych se toho byla nadála, že Tě Naninka nebude moct u sebe nechat přes noc a že nebudeš moct hned k myslivcovům, nebyla bych Tě tam pustila. – No, když se Ti tam nelíbí, tedy přijed' domu s Paroubkem, a chce-li tam Manka ještě týden zůstat, ať zůstane, ale déle také ne – neboť mně tu není volno. – Dnes přijela fůra z Bydžova z fabriky a včera večír dostala jsem list od švagra, abys tam přijela hned s tou fúrou, že na Tebe čekají. – Psala jsem jim, že jsi musela ject na 14 dní k Palackým, aby neměli zlost, ale že tam na pouť přijedeš, což budeš muset také udělat. Zatím by se táta vrátil a já bych tam třebaš pro Tebe přijela. – Ta fůra je dost hezká a pohodlné sezení a mladý přívětivý člověk je ten pacholek. – To bylo ale hloupé, že tak nakvap psali, nemohla bys ses byla ani vypravit, protože večír psaní přišlo a ráno v sedm hodin stála už fůra u domu a ject. – Nejezděj ale s tím formanem zpátky, jeď s Paroubkem, bude to lépe, a on je přece rozumnější člověk. – Snad budeš u myslivců přece spokojenější. – Zkusíš alespoň trochu světa a uvidíš, jak je to mezi lidmi; já se také naválela v bídných hospodách dost – no ale kdybych to byla věděla, že Tě tak zaopatřejí, nebyla bys nikdy tam jela. – Ten kabátek je hezký, ale teprv ty dni ho přinesla, ony měly mnoho práce a pak s hledáním bytu. – Šátek nemohl Just nalézt, až po dlouhém hledání. Přišlo od něho 25 kr. starých. – Posílám Ti prozatím 1 f., jestli ale chceš odejct hned pryč, tedy piš a já Ti pošlu na cestu – to víš, já mnoho nemám, měla jsem mnoho dluhů k placení, sic bych Ti byla už nyní na cestu byla poslala. – Jarouš nedostal od Zapa peníze, až teprv v neděli, a jen 5 f., tak

mu cestu odpočítal, špína. Musela jsem mu koupit košili, šandy, potom jsem mu byla dlužna 1 f., a tak se ty peníze rozkutálely na vše strany. Šel teprv v pondělí odpoledne – vyprovodila jsem ho až za invalidovnu. Šel nejdřív do Libiše pěšky a tamodtud teprv půjde do Nymburka a do Všejan. Koupil si za 1 f. v Židech vak na záda jako vandrovní. Na cestu musela jsem mu dát přece také něco. – Tím, že se tu musel ještě celý týden zdržet, utratili jsme mnoho peněz v těch hospodách; neboť jsou obědy mimo předplacení drahé; dali jsme vždy 58 kr. Měla jsem také ten týden hodně co dělat, za jedno s prádlem, které jsem sama skoro vyprat musela, neboť Zuza neumí prát, – a sama ovšem i vybiglovat. Když jsem to měla pověšený, strhla se tu bouře a divže nám to provazy nepřetrhalo – potom když slunce vysvitlo, pověsila jsem to zase – a za chvíli začalo lejt. – Ale přece to doschlo a bylo to jako z cukru všecko bílý. – Ale dva dni až pozdě do noci měla jsem pro Jarouše co spravovat, kalhoty, kabát, košile, do nichž jsem mu nová prsa zasazovala. – Po tři dni po vašem odjezdu neměli jsme oběd, protože jsem neměla groše, – a tudy vždy jen pár vajec jsme měli, od Bayerové na dluh, až jsem těch pár zlatých ze Živy dostala, a to teprv šestý den. Já jsem celý den sama jako duše, a co i Jarouš odešel, stýská se mi. Zuza ráno přinese vody a uvaří snídání a jde; já si zametu, ustelu – a potom se teprv strojím. Dokud tu byl Jarouš, nechali jsme si oběd z hospody přinést, as po tři dni, co jsme měli peníze, a o prádle; měli jsme všichni tři dost. – O prádle ten den, to byla Zuza celý den u nás, a potom v sobotu, a to měli na ni ve fabrice hubu, a Langhammer také, jako by to nic nebylo, co si uspoří na stravě a bytu. – Ona to ovšem vidí, ale ten táta její je hlupák. Ráno má hrneček dobré kávy a rohlíček, v poledne když tu byla, dobrý oběd, večer chleba, pivo a skoro každý den dám jí s sebou do fabriky trochu kávy do flašky a chleba, protože odpoledne studenou nepiju a přece vždy trochu zbyde. – Ale spaní má ta Zuza, to je hrůza, každý den ji budím a někdy, když mám ustláno již a přijdu do kuchyně, spí ještě a celá obnažená. –

Když jsem vás vyprovodila to ráno a nazpět domů přišla, nemohla jsem se dotlouct, dvěře jsem div neroztloukla, pes štěkal až hrůza, a ona nic, jako snop spala a teprv za dobré čtvrt hodiny se přece probrala. – Říká, že se jí to v posteli a po pivě dobře spí a že se není v stavu vzbudit. Copak nevyvedla se snídaním. Já myslela, že jí Manky řekla, jak to má udělat, a proto nevšimla jsem si, jen jsem se jí zeptala, ví-li, jak se káva dělá. Že ví. – Ale čerta věděla! – Hodila umletou kávu do vařícího logru, a když se hodně zavařilo, vlila to všecko do mašiny. Já pořád, co je to za ošklivou kávu, kdežto přece pražená tak pěkná je; – jdu, když právě nalejvala, a tu jsem viděla, jak vařila kávu. Povídala, že jí Manky nic neřekla, že ji tedy vařila jako doma. Jinak jsem s ní spokojená, ona je úslužná a nic ji nemrzí, kdyby měla nevím kam jít a co dělat. Já jí neříkám Zuzl, ale Manky – nejsem v stavu zvyknout na její jméno. – Pan Vidák nemohl Tě zapomenout; po kolik dní nesměla jsem ráno k Tvé posteli; hned vylítl, štěkal a na postel skákal, jako bys tam ležela, – také Tě očekával k polednímu na prahu. Druhý den po vašem odjezdu vyčistily jsme mu blechy a umyly ho, ale do krve byl sežrán od nich. – Šumovky Ti posílám tři a trochu kávy, nechceš-li ji dát Langhammrové, dej ji Borce, půjdeš-li do Chrastavic, – ona ji ráda pivala a myslím, že jí teď nemá. – Pozdravuj je a řekni Borovi, aby přijel s vámi, že ho dovedu k některému poctivému advokátu. Milá holka, Tobě se to zdá jiné být, než to bylo, – to dělají okolnosti a časy, a ty mění i lidé poněkud; já bych tam našla přece své staré poctivé známé. Dnes odejel z Prahy pan baron; že Tě pozdravuje. – Ty dni mě fotografírovali; ještě jednou musím sedět Quastovi, který mne do kamene ryje, a potom mě budou tisknout. Na fotografii jsem hezky trefená. Je to již v novinách ohlášeno, že vyjde moje podobizna, jen aby to bylo k čemu. Ta spisovatelka, co sedávala u domácích na schodech, umřela – chudák! U nás je celý den zavřino, jako v klášteře, a přestalo čumění a omrzování a večír, když nejsem doma, Zuza je hned žene. – Pozdravuju Tě a líbám, a pozdravuj

všechny známý, také frajle Manky – a Naninku, a úctu
vyříd' p. převorovi. Píš *hned*, a *kdy* *hodláš* přiject. Posílám
Ti marku, abych nemusela platit pokutu. Buď zdráva!
Sbohem. Tvá upřímná matka

B

6/8 59

Milá Dorinko! List Tvůj dostala jsem včera. Dle datum psala jsi ho druhého, na poštu dán je ale čtvrtého teprv? – Šestého dostala jsem ho, dnes Ti píšu, ale přece bude pozdě, abys mohla ject s Ledvinou, když, jak píšeš, v úterý, to jest devátého, pojede. – To jsi měla dříve psát; ráda bych, abyste byly ten týden přijely, neboť zůstanu od zítřka prasa, i v noci, an Zuzl do služby vstoupí. Já si konečně nic z toho nedělám, ale přijede ten týden i Jarouš, bude potřebovat prádlo, aby se mu zase vypralo, já také dostala dnes svůj čas, budu mít co práť, předplacení mi také vyjde – a s Jaroušem do hospody chodit draho by přišlo – doma pak vařit a pro všechno si jít nemohu a platit za každý krok též nemohu. – S praním je to také těžko. Ráno vstanu v 6 neb 6^{1/2}, ustelu si, potom dám snídání – zaleju květiny, zametu, jdu dolů s Vidákem – potom si zamknu, koupám se a teprv se učešu a ustrojím. Při snídání dávám kanárkovi. – Potom podívám se do Morgenpostu, který mi každý den posílají, a nepřijde-li nikdo, píšu trochu. – V poledne jdu k obědu a při obědě dočítám Morgenpost – a někdy sedne Lambl k mému stolku a obědváme pospolu. – Strava je dobrá a dost; polovic masa vezmu vždy domů Vidákovi, kterého tam vzít nemohu. – V hodinu jdu domů, dám Vidovi žrát, jdu s ním dolů, vypíju si trochu studené černé kávy, a když byly ty horka, obyčejně jsem si trochu lehla, protože jsem věru tuze slabá a celý den jako v ruské lázni pot ze mě se líje. – Potom trochu píšu, nebo někam jdu, když se mi stýská, a někdy dostanu visitu já. – Večer přijde Zuzl, přinese vodu, pivo, něco k večeři – a jíme; někdy uvaří, což ona již trefí. – Po večeři zase trochu čtu neb píšu, potom se vykoupám a jdu spat; – bývá obyčejně k půlnoci. – Čtu nyní Westermanna nový běh – George Sandové Jean Žižka – a

nyní dostane Macaulay, Historii Anglicka v němčině – což budeš i Ty moct číst, je to krásné čtení. – Ráno a večer chytám štěnice, jichž tu ale nyní není mnoho; ale much je na čerty, a musela jsem předešlý týden okna mýt. Také jsme – totiž já sama – prala, a to vařila Zuza – maso, brambory a rajskou vomáčku –, měla radost, že jsem ji to nechala dělat. – Jenže chtěla strouhání na stole zadělávat. – Měla jsem hodně prádla, protože jsem vyprala i ty krvavé košile Tvoje a moje a plachty, co tu zůstaly. – Ráno v pět hodin jsem vstala a tak jsem si spěchala, že jsme v jednu s poledne pověšeno měly; pěkně všecko na slunéčku uschlo. – Bylo toho plný tři provazy – 6 košil – 3 plachty, 3 sukně – 6 ručníků, 6 párů punčoch a Zuzino prádlo; no – nebyla jsem čerstvá? – Odpoledne šla jsem do visity ke Krejčovic – jeli dnes ven všickni – k Berounu a zůstanou tam přes prázdniny. – Máme tu nyní jako v škatulce čisto! – Jarouš dnes týden znenadání přijel s Jiskrou – až jsem se ho lekla –, měl roztrhané boty a neměl dost peněz na nové, které si chtěl koupit v Libiši za 6 f. KM. Měl jen 4 f., protože si koupil ten vak a od barvy klobouku a některé maličkosti, – proto také nejel po dráze do Nymburka, ale šel do Libiše pěšky, tam zůstal pár dní a myslil, že přijde s dobrými ještě botmi do Nymburka, kde si je chtěl dát spravit, ale zatím mu praskly a bylo po všem. Tu si nechtěl dát dělat u našeho ševce, a potom, když neměl boty, byl by tomu rád býval, aby je byl měl; náhodou měl v Libiši švec pěkné a dobré boty hotovy, a že mu je nechá za 6 f. – Co dělat – dal tedy všechny svoje peníze, a že Jiskra právě do Prahy jel, přijel s ním se radit, kde vzít ostatní 2 f. KM. Co jsem měla dělat, musela jsem mu je dát sama a pár krejcarů, aby měl potom na cestu do Nymburka, kde dosud je i s Zapem. Byl se mnou u oběda a odpoledne vyprovodila jsem ho k vozu a jel. Poslali mně Jiskrovic dvě živé slepičky, kočičinky; co s nimi – chudinky, byly tak krotký, pěkný, dala jsem jim žrát a nechala je přes noc, a ráno nesla je Zuzl k Fastrové, která je koupila. Bylo mi jich líto; ale nasraly nám plnou kuchyň. –

Těší mě to, že se Ti v Staňticích líbí, ale závidím Ti, že jsi tam, kde bych i já ráda ještě se poohlédla; – na Rýzmburku věřím že se Ti líbila vyhlídka! – Je to vůbec krásná tam krajina; já píšu paní Bendové, a panu Bendovi odevzdej přiložené Myslivecké zábavy – snad ho v tom přece něco těšiti bude a něco třeba zase někoho jiného. – Já doufám, že Ti to pobytí v lese dobře udělá a ta venkovská strava. Já sotva že se letos tam podívám, leč že by sem Bor přijel, abych s ním jela a jedna cesta aby mne nic nestála, na zpáteční bych si už obětovala. – Já vyhlížím špatně, a mám dobrou stravu, ten tok mě trápí. – Do Bydžova nevím budeš-li moct, a dokonce na pouť; to ani nebudeš ještě doma. Já poslala jim klobouk z barvy a psala jsem jim, aby se nehněvali. – U slečny jsem byla dvakrát, ale nebyla nikdy doma – musím tam ještě jednou jít. Pan Čejka je venku u Neuberků. – Profesor Staněk též. – Že baron 27. odejel, psala jsem Ti, a že jsme byli poslední večer v Podole na večeri? – Klíč ještě nedodělal ten obraz a litografie není také ještě hotova. – Budu-li mít jeden nazbyt, pošlu paní Bendové jeden na památku. – Fotografie je podařená. – Paní Palacké je pořád špatně a kdo ví, zdali bude moci do Vlach; zvali mě tam, ale já se zrovna bojím jejího naříkání. – Ty chodíš tedy na honbu a Jarouš jezdí na pole a nahý jezdí plavat koně. Odřel si celou prdel a málem by ho byla kobyla shodila do vody. – Takové avantury jsou vám zdravé. – Paní Zaitzová má dceru; zítra budou slavné křtiny. – Štulcovic a Forbachovic mají vypověd, také pan Novotný – ale ten to zase uprosil. Pan rytmistr mladé té paní je zde – a bydlí u ní. – Slečna domácí přijela z Vídně. – Ta spisovatelka ubohá, co sedávala na schodech a na naší kistně, umřela. – Paní Šlenkertka je v Roztokách na zdravém povětří. Byla jsem si ten týden ve středu ráno u Fingerhutů pro rum; když jsem se vracela, potkal mě na plácku Vojtěch F., a vida, že jdu od nich, myslel, že jsem byla u něho, a chtěl mě vratet. Já ale nešla s ním, slíbila jsem mu ale, že přijdu v pátek předpolednem k němu. – Druhý den ráno přinesl mi listek do divadla; dávala se veselohra Čech a

Němec, ale předělaná, a jednoaktový kus – Český dobrovolník a francouzská selka – k prospěchu ml. Kolára. – Šla jsem tedy; začátek byl v 5^{1/2} v aréně; měla jsem číslované sedadlo v prvním poschodí. Byla tam už Tennerová [— — —]

Milý Jaroušku!

To si asi pomyslíš, proč jsem Ti nepsala dříve? Neměla jsem groše a nikde nemohla jsem si vypůjčit. Krejčí, Staněk, baron, všecko pryč, a kde jsem co měla, jsem jak víš vybrala. – Od pátku neměla jsem ani vindry v domě, ani na oběd ani na večeři, byla jsem živa jen od kávy; marky vyšly mně už v úterý předešlý týden. Včera nevěděla jsem si už rady, bylo mi od žaludku už špatně, tedy jsem si přece na jednom vypůjčila 3 f.; a tu večer přijede Dora a Manky, aniž jsem je čekala, a výloha bude zase větší a 25. ještě za kolik dní nebude. – Poslala bych Ti byla ráda víc, ale nemohu než 1 f. – Jestli se tam zdržíš přes 25., tedy Ti potom pošlu ještě, – ale do té doby nemohu, to bych Ti darmo slibovala. – Píš mi hned, jestli jsi to obdržel, protože to neudávám. – Tvoje psaní z Kolína dostala jsem dříve než z Nymburka, poslice přinesla ho teprv ty dni a boty. – Měl sis také poslat tu roztrhanou košili. Jakpak tam mezi těmi pány obстоjíš s Tvým oděvem? – A kam hodláš tamodtud? – Jak se mi zdá, nehodláš už do Poříče a do Strážkova? – Dora pojedje v neděli neb v pondělí do Bydžova, oni by se zlobili, kdyby tam ani nepřijela, ale nezůstane tam dlouho, a potom nebude-li to nic koštovat, neboť koštovala ta cesta hodně. Táta snad také přijede už ke konci měsíce a potom já bych ráda ven a skoro nejraději k Domažlicům. Dora byla na Rýzemberku na honbě na veverky – a tuze se jí tam u myslivců líbilo a kroj lidu okolo Plzně, kde právě na ten svátek byly. – Pan baron dosud nepsal a Staněk tu není jen v neděli. – Byla jsem také onehdy u p. Vojtěcha Fingerhuta a on u nás a také mi přinesl lístek do divadla. – Až přijdeš domů, dovedu Tě k němu a podíváš se na jeho krásnou sbírku stereoskopických obrazů a fotografií a mapy anglické, knihy a ilustrované anglické noviny. – To je jiný

člověk než Ferda. Zdálo se mi ty dni, že jsem se za Tebou dívala, jako bysi odcházel, a měl jsi u bot hrozný veliký paty, a jako lodě vyhlížely, že jsi sotva v nich nohy táhl. — Jen když po tom Labi jezdíš, dej pozor, a při koupání; zde se po sobě kolik lidí, i jeden z nejvýbornějších plavců, mladý kupecký syn, utopili. — Manky vyhlíží o deset procent horší, než když jela ven. Zuzl dostala službu na Vyšehradě u jednoho uzenáře. — Copak B—? Od kohopak jsi čekal list, z Libiše? — Já sotva do Lobkovic pojedu, paní Palacká tam není, ani Riegrová. — Ráda bych tě už zase viděla, ale lépe přece, když ještě zůstaneš, kde se máš dobře. — Pan Klíč nebyl od té doby u nás, čerti vědí, co myslí s tím obrazem, a nevím, kam pro něho vzkázat. — Líbám Tě srdečně! Buď zdrav!

B

Posílám Ti mark. — *Píš brzy.*

Prosím Vás, pane doktore, můžete-li, zapůjčte mi do neděle 3 fr.; musela jsem z měsíčního [zaplatit] činži a činžovní groš a za Jaroslava konto ševci a krejčímu a tím přišla jsem do nesnází. Neobtěžovala bych Vás s takovou žádostí, ale nevím, kam se obrátit, an všickni ostatní známí moji venku jsou. – V pátek 9/9 přijede můj muž a v neděli Vám je s poděkováním přinesu. –

S úctou a šetrností zůstávám

Vaše služebnice

Božena Němcová

7/9 59

V Praze 8/9 59. –

Milý Karle! Není mi už možná déle na Tvůj list čekat. Ani žádnou vědomost o sobě nedáváš – cožpak se Ti pranic po nás nestýská, abys, když chvíli kdy máš, vždy několik slovíček napsal. – Či se hněváš, že jsem Ti neposlala v posledním listu žádné peníze. Milý hochu, Ty si nemůžeš myslit, jaká je tu bída o groš, co s tou vojnou to začalo. – Za jeden tolar váš papírový muselo se dát 2 f. KM našich peněz, pomysli si tedy, jak nízko naše peníze stály a dosud stojí. – Oč ale peníze padaly, o to zboží všeho druhu a potrava vstupovala, že už nebylo skoro možno žít. – K tomu ty věčné platy na ty vojáky; – kdyby nebyl se ustanovil ten mír, byla se strhla ve všech rakouských zemích revoluce, a ono tomu není konec, kdoví co na tom kongresu vyvaří. – To jediné dobré, že se zastavil odvod, – sice nevím, Karle, jak bychom Tě byli uchránili, neboť brali i finančníky. Nyní to rozpouštějí, i ty dobrovolnické sbory, a je lidu všude nazbyt, a co toho potloukli. Ti naši generálové se špatně zachovali, naši vojáci byli částí velmi udatní, ale mnoho jich uteklo k Francouzům. Náš císař ztratil nemocemi a bojemi k 90 000 vojáků, mimo těch, co jsou zmrzačení na celý život; jako jich mnoho nyní v Praze vidět, bez ruk, bez obou noh, bez brad a takových ubohých, a někteří pramladí lidé. – Na svatodušní svátky, jak jsem Ti psala, jel táta do Maierhofnu na bavorské hranice ten archiv kolovratský revidýrovat. Byl tam až dosud; ty dni má přijet zpátky. – Já tu byla zatím sama, a byli jsme my Češi všickni pod přísnou policejní dohlídkou. Byli u mě také prohledávat, hledali ruské korespondence. – Ovšem že nic nenašli, ale nedostávala jsem odnikud listy a moje listy do Slovenska také nedocházely, všecko to nejspíše otvírali a neposílali. – Možná tedy, že i Tvůj list nás nedošel a moje žes Ty ne-

dostal? Píš mi o tom, bylo by mně to přece tuze divné, abys po tak dlouhý čas byl nepsal, – a možná že Ty si to také myslíš o nás? – Až táta přijede, přiveze si pár zlatých s sebou, a tak Ti budem zase moct nějaký groš ten měsíc snad ještě poslat. – Vidíš, z toho divadla ještě nemám těch 40 f., a tak bych je potřebovala jako sůl; máme někdy nouze dost. – Já také jsem pořád churavá, divil bysi se, milý Karle, jak jsem sestárla. – A co Ty děláš? Bože, já se namyslím na Tebe, vstávajíc léhajíc, a tak se mi někdy stýská už po Tobě, že bych se hned k Tobě rozběhla, kdyby to mohlo být. – Jakpak to bude s Tebou, rekrutýrka je odložena na jaro, chtěl bysi prodloužit si nechat pas a jít do Hanovru až do jara a potom přijít domů? Jestli to chceš, tedy mi píš a vypočti, co bysi na cestu potřeboval, já bych Ti to hleděla zaopatřit. – Kdybys tam ale zůstatí mínil, tedy si budeš muset přece nechat pas prodloužit. – Já Ti budu ještě skrže to psát, až táta přijde. – Já tu mám jednoho dobrého přítele, který by Ti, kdybys chtěl zjara do Anglicka, tam někde místo zjednal, a i na cestu Ti s penězi pomohl, *nyní ale* právě také nemůže. – Kdyby to bylo radno, snad bys mohl i v Praze u Fialy být přes zimu a naučit se zatím anglicky? – Rozmysli si to všechno a píš mi, jak ten čas ještě upotřebit chceš, co Ti pas trvat bude, aneb když bys ho prodloužit dal, co do jara hodláš dělat? – A píš mi, co bys na cestu nejvýše potřeboval *při vsí skromnosti*, a jestli tam zůstaneš ještě, co od šatstva nanejvýše potřebuješ a máš-li dluhy a mnoho-li. Řekni mi vše upřímně, abych se Ti mohla o něco obstarat. S tím panem Šebkem nevím co to bylo, jestli můj list nedostal, aneb měl také s tou vojnou ztrátu peněz a velké vydání, ono to velké boháče strhlo, milionáře. Josef Frič je také v Londýně, píše v ruské redakci časopisu jednoho ruského, který tam vychází. – Václav, jeho bratr, právník, byl také vypsán k odvodu; ze strachu ale neřekna rodičům nic, vypůjčil si peníze a jel do Hamburku; tamodtud psal, že jede do Londýna a tam že zůstane. To také udělal; je tam s Josefem a je tiskařem v impresi ruské, co Josef je. – Kdybys byl měl pas vystaven

i do Polska, mohl jsi dostat nyní dobré místo, vlastně *jistou službu* u jednoho hraběte. Hanka to objednával, ale to ovšem pro Tebe ještě není. Ale do Ruska, Karle, až dále, musíš, já Ti zaopatřím dobré doporučení a tam si můžeš nadělat peníze, a když by se Ti tam nelíbilo, přijít domů; zatím to bude u nás lepší. Kdybysi snad do Vídně šel, abys blíže měl k Praze? Že bys tam měl lépe na všem? Promluvila bych s panem Fialou i také bych Ti tam zaopatřila dobré doporučení, a že bys tam měl příznivců více než kde jinde. To bys ovšem se mohl domů podívat. – Nevím ani, jak Ti nejlépe radit, abys měl lepší postavení a abych Tě zase jednou viděla; ach kdyby těch peněz bylo, já bych k Tobě dávno byla přijela. – Až teď táta přijede, pojedu asi za týden na čtrnácte dní ven – sice bych se ještě rozstonala a nemohla potom pranic pracovat. Já jsem si beztoho poslední čas málo vydělat mohla pro tu churavost; jsem tak celá sklíčená, a dělá to ta věčná starost a zármutek a ty myšlenky po vás. – Jarouš je už kolik neděl pořád venku. Zap dal mu na cestu, a potlouká se po farách a pánech jakožto akademik a vyslanec Archeologické společnosti a kreslí staré kostely a stavby pro Památky, což on výborně umí. Je veliký, snad větší než Ty, a silný nyní a dosti zdravý, neboť koupání studené ho vyhojilo. – Je hezký kluk a podivil bysi se jeho rozumu. – Vydělá si už na ty cesty a tak i na barvy těmi kreslinami, a také jinak by mu zle bylo při malířství, neboť my, vyjmouc tu stravu, málo mu dát můžem. – Nyní je v Kutné Hoře a tamodtud půjde na Sázavu. – Dorinka byla s Manky v Domažlicích, jely s formanem, vlastně šla hned z Domažlic k Bendovům, myslivcovům, kteří jsou v Staňticích a dobře se jim vede. Byla tam tři neděle a já byla tu prasamá, an i Jarouš už venku byl. – Dělalí jsme to pro uspořené. Táta tam měl stravu v zámku, Jarouš se na těch farách také dobře měl, Dora u myslivců taktéž, jen já si tu nic nepřála a mnohdy [ne]měla jsem dva tři dni s Vidákem nic než kávu k obědu. Kdybych si byla vařila, nebyla bych mohla psát a bylo by mě to také stálo mnoho. Však jsem na Tebe vzpomněla, že Ty nic lepšího nemáš. –

Tedy dala jsem jim pár zlatých na cestu, aby venku byli, a tu jsem se raději dřela. Nyní přijede táta, Dora je už doma a Jarouš také přijde, a tedy půjdu zase já trochu ven, abych se zotavila, někam, kde mě to mnoho stát nebude, a bych pro svoje práce něco vyzískala. – Dora je větší než já a skoro tak silná; letos bude dělat z frančtiny zkoušku a potom snad půjde do toho pedagogického kursu na Malou Stranu. – Ze Švýcar nedostala jsem žádnou odpověď, tuším že tam Kodým už není. Ta thuja je velmi vysoká už, co jsi mi přinesl; do jaké země mám ji *přesadit a kdy?* – To jsem Ti psala skrze p. Fialu, že ty květiny, cos mu popsal, skoro všechny tu má, až asi na dva neb čtyry exempláry, to že by ale nestálo za porto. – Píšu Ti to, jestli jsi můj list nedostal, abys to věděl. – Jsem fotografovaná a chtějí můj obraz vydat v litografii; jestli ještě dlouho domů nepřijs, pošlu Ti jeden aneb, dostanu-li, fotografii. Krejčovic mají zase holčičku, jménem Dobrovka, a pan Staněk profesor Ludvíčku. Pan Erben učitel se žení, i pan Ryšavý. – Pan Šťastný je dosud na venku, snad už ani nebude moct učit. – Jakpak je s Tvým zdravím? Piš mi všechno, kdyby Ti to tam nesloužilo, *tedy musíš* domů, to já, kdybych nevím co měla dělat, Ti peníze na cestu zaopatřím, jen mi, prosím Tě, hned piš, než půjdu ven, abych Ti to mohla nějak zaopatřit, co bys potřeboval; buď tedy tam někam, aneb domů. Ani nevím nyní, co děláš, jsi-li zdráv, živ, nebo jak s Tebou. Vzpomněla jsem, že jsi měl asi hodnou robotu, když tam v Sanssouci to panstvo bylo, vid? Ale vám to, chudáci, asi málo vyneslo? –

Jakpak do té Živy o těch květinách a těch talutmaurách? – Vidiš, Krejčí by Ti zajisté pár zlatých dal, a třebas napřed. – Popíš to německy, jestli Ti to lépe půjde, a kde nemáš výrazu německého, tedy latinsky, jak to jmenujete, anebo to vysvětlí, já to potom spravím. Popíš, kde je to a kdo to prvně začal a jaké a mnoho-li tolik a tolik stromů ovoce dává – jak se to pěstuje a jak by se to zavádět mohlo nej-lacinějším způsobem, a i v privátních zahradách, také mnoho-li tepla, jak a kdy se topí. – Mně se zdá, že to prvně zavedl královský zahradník krále Ludvíka XIV. V Mont-

reuilu ve Francouzích obohatilo pěstování broskví v talut-maurách celou předtím bídnou krajinu. – Anebo vykreslí a popíše některou část parku v Sanssouci? – Nebo některý vzácný a užitečný nový strom aneb květinu? – Je-li Ti to snadněji, piš to v listech třebaš. „Z listu mladého zahradníka v Sanssouci“ nebo „Z parku sanssouckého“. – Třebaš zcela tak, jak bys to pro mě popisoval. – Anebo druhy ovoce, co tam máte, – aneb o aranžování květin při těch slavnostech! – O hroznech s těch zdí a podobné věci. – Vždyť to můžeš jen tak prostonárodně napsat a ne mnoho najednou, naučíš se přitom i rozmýšlet o věcech. – Eminka chodí zase do frančtiny s Dorinkou, aby se dokonale v té řeči vzdělala. – Hezká je to holka, hodná, a nic se nemění; zvlášt krásné černé má vlasy a nosí je pořád ostříhané a tak hezky se jí vlní. – Dorinka je už mužnější. Klemenka je zase nyní u babičky ve Vídni. Viluška je velmi hezká holka a velká už, ale myslím nejhezčí ze všech bude ta malá Milča. Zůstávají nyní vedle Křížku, naproti Apollo, v tom žlutém domě. Ony Tě vždy pozdravují a ptají se na Tebe, i u Špottů. – Pan Honza Palacký se oženil, vzal si jednoho advokáta dceru a odstěhoval se do Mnichova. Paní Palacká tuze těžce stonala celou zimu a dosud není zdráva. Jede s neděle do Vlach do Nizzy a pán s ní. – Pan Rieger je redaktorem českého konverzačního slovníku, který má ke 4000 odbíratelů, jen Čechů! Bendl Tě také pozdravuje, přesrok bude už vysvěcen. Dr. Jurenka je ženat, je doktorem v Březnici a má dceru Boženku. Pan Vorlíček, jak víš, je učitelem v Nymburku a vzal si dceru plechatého Červinky, nejhezčí děvče v celém Nymburku. Marie slouží na Smíchově v jedné fabrice a Pilz musel také do Itálie, nevím, jestli je nyní propuštěn. Fialovic vdané dceři vedlo se špatně, muž její přišel ze služby, a byla dlouho u rodičů, než zase dostal malou službičku privátní. Tak nyní, milý Karle, prosím *hned piš*, abych *v týdnu měla psaní*. *Nevyplácej je*. – Pozdravuje Tě Dora a líbá. A já Tě stokrát v duši líbám a objímám. Tvá upřimná

matka

16/9 59. –

Milý Karle! List Tvůj obdrželi jsme včera ráno 15/9, čemuž jsem velmi ráda. – Myslela jsem ovšem, že tam ještě zůstaneš, ale když jsi už výpověď dal, tedy přijed' spánem-bohem domů, že Tě rádi vidět budeme po tak dlouhém čase, to víš, dokonce já, – a také mě to těší, že jsi zdravější. – Ale milý Karle, já chci v pondělí, to jest 19/9, trochu na venek ject – chtěla jsem do Domažlic ject, ale tam bych potřebovala více na cestu a déle bych se zdržela, – pojedu tedy do Bydžova a do Skalice a vrátím se as 8/10 neb nanejdéle 10/10 do Prahy. – Myslím tedy, Karlíčku, abys sis to tak zařídil, bychom buď zároveň do Prahy přijeli, aneb abych já o den dříve doma byla. Ráda bych Tě přivítala spolu s ostatními, a kdybysi jel rovnou cestou domů, nena-trefil bysi mě ještě doma, což by snad ani Tobě vhod a milé nebylo. – Myslím tedy, abysi stavil se v tom Berlíně, budeš-li mít k tomu prostředků, a potom abys jel do Sagan a tam se několik dní zdržel, já jsem Marii o tom psala a že se tam staviš. – Mohl bysi tamodtud podívat se do Mus-kavy, to není snad tak daleko, mohl bysi snad pěšky a vak nechat v Saganech, kam bys beztoho se vrátit musel. – Ze Sagan potom přes Drážďany domů. – V Drážďanech mohl bysi též den se zdržet, to nebyla by už tak velká rubrika, ten nocleh, a za výstavu nedáš nic. – Ze Sagan mohl bysi psát pár řádků, kdy odejedeš a jestli ráno neb večer a zdržíš-li se v Drážďanech a jak dlouho, – abychom Ti přišli naproti do nádraží. – Tak myslím že to bude nej-lepší – Ty ještě něco uvidíš a já se také trochu venku do té doby zotavím. – Jen jak to bude s penězi. – Táta posílá Ti 5 fr. KM. – Chtěli jsme je zde proměnit, ale žádají tuze veliké ážio, snad si je budeš moct lépe u vás proměnit. – Já bych Ti byla také něčím ráda přispěla, ale na ten spěch

nemohu; avšak myslím, že nebudu potřebovat všechny ty peníze, co jsem dostala na cestu, mám 15 f. KM; až tedy do Skalice přijedu, budu vidět, co mne cesta stála tam a co bude stát nazpět, a myslím zajisté, že mně pár zlatých zbyde. – Ty bych Ti proměnila a poslala do Sagan; – dostanu-li ale zítra neb pozejtří něco ještě, tedy Ti to pošlu ještě do Sanssouci. – Hleď tedy jen, abys přišel do Sagan; ty kníhy prodej, když jsi je četl, byly by Ti také na cestě obtížné. – Co se týká hranic, to se neboj a udej, že to máš svoje Reiseeffekten, nic jiného. Beztoho budou vidět podle vandrovní knížky, že jdeš domů, tedy se nepotřebuješ bát, a nového nic nepovezeš. – Psala jsem Marii, mají-li nějaký starý kabátek pro mě nebo sukni, aby Ti to dala s sebou, – sukni musela by ale rozpárat a jen tak složit, jako by to nějaké *přikrývadlo* bylo. – Psala jsem jí také, že by mně milé byly fotografie jejich, třebaš jen malé na voskovém plátně bez rámečku. – Vandrovní knížku musel bys nechat si v Berlíně podepsat, kdybys tudy jel, a všude se s ní vykaž a dej si na ni pozor. – Hleď také, abys dostal dobré vysvědčení od p. Fintelmana, kterému od nás úctu vyříditi nezapomeň a poděkování za vše, co Ti dobrého udělal. – Co se šatu týká, to snad už nějak domů dojdeš, a doma se to potom zařídí i s prádlem, jen si to všecko pořádně slož. – Dětem nekupuj *pranic*, to bylo by zbytečné, ony toho nežádají a budou rádi, jen když Tě zase uvidí, vždyť holečku nejsou již děti, ale velcí už, jako jsi Ty byl. Co se toho květinového semena týče, nemohu Ti psát; byla jsem u pana Fialy, ale nebyl doma, a nyní tam už nemohu jít, aby se psaní nezdrželo. Vezmi mu, co bys myslil, že je vzácné – a nové. – Až přijdeš, to Tě asi budou také žádat, abys v Museum na zahrádku dohlídl; snad by jim také milá byla některá semena, cizích bylin neb užitečných, která by se mohla tam sázet. – Stranu toho článku, té angličiny a ostatního promluvíme, až přijedeš. – Nechceš-li ale v Saganech se stavit, to nevím tedy, jaké to bude? – Bylo by to nejmoudřejší a babičku by to také těšilo, však ji sotva více uhlídáš. – Do Aidy se ale zase nezblázni. – Jestli jsi strýcovi

nepsal, tedy ho odpros a poděkuj se mu; to víš, on je zase dobrý, když mu dá dobré slovo. – Možná že Ti dá také pár grošů na cestu. – Pan Šafařík není v Berlíně, je doma a churav. – Palacký mladý je v Mnichově. – Nemáš-li tam známých, abys mohl u nich spát, a stojí-li dráha mnoho, tedy raději nejezděj a jeď přímo do Sagan. – Já budu hledět co nejdřív se vrátit, možná že před 8/10, na každý pád Ti budu psát do Sagan, kdy odjedu, a těch pár zlatých Ti pošlu. – Bůh Tě opatruj a sproved' šťastně domů, kde Tě všickni s radostí čekáme, zvláště pak já. – Líbajíc Tě zůstávám Tvá toužebně Tě očekávající

matka.

Kdybych nepotřebovala tak nutně zdravého povětří, zůstala bych doma, až přijedeš, ale potom bylo by pozdě, a já musím trochu ven. Už si z toho nedělej nic – a uží těch pár dní také, abys ještě něco viděl. Pěšky ale nechod' ani z Děčína, to Tě nebude už mnoho stát. –

[Adresa:] *Prag. / An / Herrn, Herrn Karl Němec / Gartnergehilfen im königlich-preußischen / Hofgarten in / Neuen Palais / (Sanssouci bei Potsdam) / Preußen.*

[Zpáteční adresa:] Frau Božena Němec. Fleischhauer-gasse Nr. 1360/II.

V Králové Hradci 3/10 večer

Panu Vojtěchovi!

Jak dle nadpisu vidíte, nejsem již v Bydžově, ale v Hradci, na cestě do Skalice, mého někdejšího domova. An žádná příležitost se nenaskytla, musela jsem zjednat si vozík; odpoledne jsme vyjeli a za tři hodiny byli jsme zde. Vlak odjíždí v 11¹/₂ předpolednem a v 6 ráno – musíme tedy zde přenocovat; jede se mnou Jaroslav. –

Myslila jsem, že se dočkám v Bydžově odpovědi na můj první list, který jsem Vám 26/9 po poště poslala? – Obávám se skoro, přišel-li panu Vojtěchu do rukou? – Či nemohl psát? – Nevím, jak jinak o tom souditi, neboť myšlénkou, že by mně psáti nechtěl, ukřivditi mu nechci; a proto také píšu, abych uvědomila pana Vojtěcha, že jsem Bydžov, kamž list adresovati měl, opustila. – Zbyde-li mu tolik času, co by napsal několik upřímných slov, necht vzpomene na vzdálenou přítelkyni a věnuje jí tu chvíli, – vždyť slíbil jedno pozdraveníčko jí poslati! – Chce-li tedy slovo splniti, necht píše do *Skalice*, přes *Jaroměř*. *Poste restante* a na moje jméno. – Chci se tam zdržeti do 8/10 neb 10/10. Jestli na mne po mém odjezdu, dnes neb zítra, list do Bydžova dojde, pošle ho švagr za mnou, ale pochybuju, že byste byl psal. –

Strávila jsem zde několik pěkných dnů a obohatila si mysl mnohými krásnými ideami i zkušenos[tmi trp]kými; všude je toho pelyňku alespoň trochu natroušeno, a radost že v některém živobytí tak vzácný úkaz je jako květ aloe, – toho důkaz jsem též zde viděla, nejednou. V pondělí 26/9 odpoledne šli jsme s Jaroslavem do Mlíkosrb, navštívit známého faráře. – Je to dědina 1¹/₂ hodiny od města vzdálená a jde se tam přes Vysočana, dědinu na vršku ležící se starým dřevěným kostelíčkem, obklopeným starými krásnými lípami, a starobylým pivovarem, jehož

stávba tvrzi se podobá. – Slunce hrálo jako v letě, obloha byla jasná a na obzoru modraly se obrysy vysokých hor, Ještědu nad Libercem – Jeschkenberg, jak ho Němci pokřtili –, Kumburku za Jičínem, skupení hor krkonošských a nad nimi nade všemi sněhem obsypaná hlava Sněžky. – Jaroslav šel opodál kresliti si kostelíček, já pak lehla do trávy a přála si, aby vedle mne seděl můj milý pobratim a se mnou se díval po úrodné krajině. Po rolích a lukách hemzil se pracující lid; jedni zasívali, někteří brambory dobývali motykami, někteří je ruchadlem vyorávali, na bahnitých lukách obraceli otavu a okolo močarin sekali sítí. – Na polích fabrikanta vykopávali cukrovku a klestili; při první práci bylo více mužů, při druhé jen ženské, – při zakládání do jam pracují i děti. – Muži dostávají od kopání 50 kr. r. č., ženské od 22 až do 30 kr. r. č., děti od 15 do 20 kr. r. č., ovšem beze stravy. [Prac]uje se od šesté do šesté, mimo hodinu polední. – Úrodnou [tu ro]vinu protéká Cidlina, o níž platí přísloví „Tichá voda, ale břehy bere“; – podél jejího břehu viděti košaté, šedolisté vrby a tmavozelené olšovi; močariny po vlhkých lukách obrostlé jsou sítinou a povrch vody pokryt je širokým listem žluté vodní růže a drobnolistou lemnou. – Po lukách pasou děti stáda krav, černé, rezavě bílé a šedé barvy, na nichž viděti dobré chování. – Selské domky s dřevěnými podsíňkami a štítami, s slaměnými střechami bělí se uprostřed sadů, ovoce již zbavených. – Po návrších viděti háje březové a borové a okolo kostelíčků leporostlé kmeny jasanů, mohutné duby a krásné lípy, jichž ožlutnělé listí větřík strásá a po rovině roznáší. –

[— — —]

Jemnostpane!

Nevím sice, je-li syn můj Jaroslav ve Vašnostině domu, ale domnívám se, že je, neboť jsem ho k Vašnosti poslala s uctivou poklonou a srdečným pozdravem ode mne a mého muže, důvěřujíc se ve Vašnostino přátelství. Kázala jsem mu do pondělí se vrátiti, an v úterý odjeti jsem hodlala. An se posud nevrátil, ač dnes již čtvrtek máme, musela jsem mu psáti, neboť se nemohu déle zde zdržeti. Prosím Vašnosti, račte mu přiložený listek odevzdati, aby věděl, dle čeho se řídití má.

Byla bych i já Vašnosti ráda navštívila, kdyby Nové Město trochu blíže bylo Skalice, abych ráno si byla vyběhla a večer [se] vrátila – neboť na delší pobytí nezbývalo mně tolik času. Na druhý rok, dá-li Pánbůh zdraví, chci pobýti v této krajině trochu delší čas, a to neodepřu si toho potěšení Vašnosti navštíviti.

Poroučejíc se do laskavé přízně Vašnostiny zůstávám s nejhlubší úctou Vašnostina

služebnice

Božena Němcová.

V Skalici 13/10 59

Mnohovážený pane učiteli!

Odesílám Vám slíbený opis; – že není pro každé, to jsem Vám již ústně byla napověděla. – Při příležitosti dostanete i *Elegie* a *Musejní sezení* od téhož spisovatele, a také Vám mohu posloužiti s úmrtním jeho listem, jichž ještě několik mám. – Škoda že jsem nevzpomněla pověditi Vám o jeho pohřbu. –

Přiloženou knížečku obdržela jsem před odjezdem z Prahy; je v ní mnoho pěkných myšlének! – Líbo-li Vám, pane učiteli, prohlídněte si její obsah trochu. – Je to ovšem pro matky psáno, ale myslím, že i Vy co učitel mnohé zrnko byste z toho vytěžil. – Pojedu-li zítra, můžete mně ji večer poslat. – Bude-li možná, chci se ještě odpoledne po školní hodině podívati do těch světnic, kde jsem po tři léta sedávala.

Pozdravujíc Vás, zůstávám Vaše

příteřkyně

Božena.

15/10 59

5/II 59

Milý Karle!

Mrzelo Tě to asi, když jsi upozoroval, že jsme Ti zapomněly dát ty dva balíčky. Já to hned upozorovala, jakmile jsi vešel na dvůr, – a když jsem prosila toho portýra, aby nás tam pustil, nechtěl dlouho, až potom přece Dora za Tebou běžela. Ale mrzí mě to posud, že jsem nešla sama, – já bych Tě byla jistě našla – ale ona Tě nemohla najít, blíže se bála jít a zavolat se styděla – přišla s nepořízenou zpátky. Mrzelo mě to tuze – ale byla jsem [ráda], že to táta neviděl, neboť on, jak jsi Ty odešel, ihned ke kase pospíchal, protože mu nemohli dříve na 10 f. vydat. – Jarouš šel též hned zpátky, sice bych jeho byla poslala a on by Tě byl zajistě vyšukal. – Stalo se. – Neřekly jsme nic tátovi, balíčky schovaly a šly domů. – Odpoledne když táta spal, zapakovala jsem to a poslala na dráhu – doufám, že to již máš, – né-li, hned se poptej – na dráze, recepis Ti přikládám. – Poslala jsem Ti jen dvě buchty, aby to ještě více nevážilo, – věru bych od kistny také víc dát nemusela. Nezmínuj se tedy v psaní o tom; jedině to můžeš psát, že Ti buchty chutnaly, – rozumíš? – Já budu z toho vidět, žes je dostal. – Stýská se nám po Tobě; jako by mi něco scházelo, když vstávám a léhám; byla bych přece jen radší bývala, kdybys tu byl mohl zůstat. Také táta povídal odpoledne: „Ani mi není dnes do práce, mám starost o toho hochu – jak to s ním přece dopadne, jestli tomu vojenství ujde – a jak mu tam bude. Naposled nebude přijmut ani. – Já bych ho byl také raději zde měl, já vím, že by mu to více prospělo, ale když to nemohu udělat, bůhví jak to dále se mnou bude, a z toho, co máme, kdybychom všechny živi být měli, – nevystačíme, – ale je mi ho dost líto!“ – Vidíš, on Tě má táta radší snad než dříve, an vidí, že jsi se přece ve světě vzdělal; piš nám tedy zítra

neb v pondělí *zajistě* a poděkuj se ještě tátovi za všechno, ono ho to bude těšit. – Já mu 5 f. vynahradím; nemusí mně vrátit ty cizé peníze, co jsem mu dala pro Jarouše. Za dráhu zaplatil 6 f. 21 kr., vidíš holečku, co by Tě cesta stála. – Neutrat si také všechno do krejcaru, co Ti táta dal do ruky. – Pan Fiala řekl dnes tátovi, že mu psal p. Reif, že bude žádat, aby Ti cesta vynahrazena byla. – Píš hned, a jak se Ti to tam líbí a jak jsi se upravil. – Já budu také ty dni Hansmannovi psát. –

Táta neví, že Ti píšu, huboval by, že nečekám na Tvůj list. Ty básně pošlu Ti v druhém listu. – Líbáme Tě srdečně, a jen brzy píš. Tvé matce. –

Vzpomínali jsme včera u oběda při bramborách, co asi Ty na Tvůj svátek máš? –

Milý Karle!

Tvůj list jsme obdrželi a dle něho seznali, že to místo není tak špatné. Lidé jsou na světě rozliční a budeš mít ještě zlých a dobrých pánů a kamarádů. – To víš, že v Čechách ani na Moravě nenajdeš tu vzdělanost ani tu solidnost pánů a pomocníků jako v Němcích, ale materielně, jak vidím, budeš se míti lepší a to také za něco stojí – dokonce pro Tebe, který jsi v šatech i zdraví sešel. – Alespoň se zotavíš a ošatíš a potom můžeš dále jíti, vázán nejsi nikde. – Stravu nenacházím drahou, zvlášt snídání, a oběd, máš-li pořádný, není také dražší nežli zde. – Ono je nyní vůbec draho; zde je jedno vejce za 5 kr. nových a mouka na libře o dva nové dražší a ještě od prvního připlatí o jeden. Brambor čtvrtce za 15 kr. a pečivo všechno mnohem menší. – Když si to rozvážím, jsem ráda, že jsi na místě, kde přece dobrou stravu máš, zde bys vskutku neměl se dobře při té drahotě, která nám nastává. – Ty střevíce dostanu teprv ty dni od ševcové; pošlu Ti to potom všecko najednou. Mašinku Ti pošlu, ale myslím, že Ti je zdravější mléko, když je dostaneš teplé; abys tedy nevařil si ráno kávu, leč někdy odpoledne; ale černou také nepí často. Tu šálu dostaneš a také košili; tělo u té jedné bylo zcela dobré, dali jsme Ti nové rukávy a límec a máš ji jako novou. – Tabáku Ti táta také trochu dá. – Dostaneš to po 25. všecko; – každé zvlášt posílat, to by stálo mnoho, to víš, musela jsem od těch buchet dát přes 30 kr. nových. Pošlu Ti také ty básně. – Hansmannovi jsem psala, že tam na vánoce přijedeš, a skrze to vojenství. – Ono se to asi zjara všecko smele; Maďaři si počínají velmi směle, žádají starou konstituci – Vlaši chtějí vyhnat papeže – Angličané je podporují a jsou proti Francouzům, a tak je všecko rozkvašené, že není naděje na jakýs pokoj. – Rakousko je

v takové bryndě, že je bankrot nevyhnutelný, a v anglických novinách nadávají rakouské vládě, že jsou zloději, a nechtějí brát naše peníze. – Už i zde v Praze počínají si lidé houkat. – Byla tu slavnost ke cti Schillera, spískala to německá strana z ponuknutí z Vídně, aby se zavděčili Němcům. Byl tah s pochodněmi, dílem od studentů nešných, dílem od představených, profesorů. Z techniky nešlo jen 70 Němců, z gymnasia staroměstského skoro žádný, ani profesori, – z akademie malířské jen čtyři, a tak všude šli jen Němčourové, deutschböhmové – a kteří se báli. – V technice prali se Němci s Čechy již před slavností. – Šli s pochodněmi z university, kde se držela řeč, na Staroměstské náměstí, Železnou ulicí k divadlu, Kolovratskou třídou, přes nábřeží na most a na Malou Stranu na Valdštejnský plácek, kde bylo vystaveno poprsí Schillerovo a kde držel českou řeč Tomek a potom Němec jeden německou řeč. – Druhý den byl koncert a třetí den žranice na Žofíně, také v divadle hrály se po tři dni Schillerovy kusy. Wallensteins Lager, Wallensteins Tod a Kabale und Liebe. Byli výborové zvolení a každý, kdo chtěl jíti s pochodněmi, musel dát 1 f. a k žranici 4 f. Jaroušovi kamarádi zaplatili, ale nešli. – Již jak se to rozneslo, povstalo vzbouření mezi českými a německými studenty na universitě i nižších školách, poněvadž se vědělo, že to má být kompliment Němcům a jakési přiznání se, že patří Čechy k Deutschlandu. Také to rozmrzelo každého, že se má dělat sláva Němci, který nebyl ani nejslavnějším, a Čechu některému, jichž jsme slavnějších měli, – ne, – a potom také se to zdálo zbytečným vydáním při té veliké bídě a nouzi mezi lidem obecným. – Shlukli se tedy čeští studenti, a když šel tah s pochodněmi, rozdělili se v malé houfy a napřed a po stranách táhli s sebou – zpívajíce Hej, Slované – Kde domov můj – Šuselka nám píše – a pod. U sochy Karla Čtvrtého volali Němci – Hoch! a Češi Sláva! Potom zase, když provolávali Schillerovi Hoch!, křičeli Češi: Sláva Jungmannovi –! Klicperovi! – Bylo také množství policajtů, a když tah na Malou Stranu šel, zatáhli na druhé straně most

řetězem. – Ale lid před pochodem se hrnoucí a študenti roztrhli řetěz, začali tlouct policajti, zbraně jim brali a byl to hrozný rámus, a kdyby nebyli potom němečtí študenti mezi lid pochodněmi vráželi, byly by se vraždy staly při tom. – Když se držely řeči u poprsí na Valdštejnském plácku, začali lidé a študenti čeští pískat a zpívat v chóru Hej Slované a Šuselka, – i museli nechat řeči a tak se ten skandál skončil. – V divadle bylo jen asi 200 lidí vždy. – Od té doby vře to ve všech těch hoších, a byl by div, aby z toho něco nepovstalo horšího, ona si policie v těch okolnostech, jak nyní jsou, ani netroufá kterého zatknout. Technikáři chtějí také zadat, aby měli české vyučování, jak císař slíbil. Pan Wenzig také napsal článek do Musejníka *Rozjímání Rakušana* – tak svobodomyšlný, že podobného nebylo u nás od panování Národních novin, – on v tom ale vždy se odvolává na císařské slovo a zákon a pod tou zástěrou takové ostré výčitky dělá nejen vládě, ale i úřednictvu, šlechtě, knězstvu, zkrátka vyčítá všecky ty křivdy Čechům učiněné, to zúmyslné germanisování a špatnost vládního řízení. – Ku konci povídá zřejmě, že musí císař národnostem právo dát, co jim patří, sice že se budou jinám ohlížet a že to nikdo předvídat nemůže, jak se potom s Rakouskem stane, – neboť že se všickni národové ohlíží nyní po svobodnějším řízení a chránění svých národností, jakož toho Vlachové v posledních dobách zřejmý důkaz dali. – Čtrnáctého měli jsme ale my Češi slavnost; rekvíem za Jungmanna. Bylo to již umluveno, že se čteně sejdeme, – a také to bylo vskutku slavné. Žáci Žofínské akademie zpívali a dávala se krásná Vitáskova mše, u Sv. Klimenta v Klementinum. – Bylo nás plný kostel, i z venku přišlo mnoho lidí. – V lavicích sedělo profesorstvo, starší páni a paní. Študenti stáli vedle lavic vzadu a uprostřed kostela. – Mladší čeští spisovatelé Hálek, Barák, Kolář, Jahn a študenti z vyšších škol počtem asi třicet, černě přistrojení, stáli čtermi řády z obou stran oltáře, s hořícími voskovými svícemi. Štulc držel mši v celé slávě a čtyry kněži mu asistýrovali. – K oltáři i od oltáře šli přes celý kostel kněži

napřed a za nimi študenti dva a dva vedle sebe. Když jsme vyšli z kostela, byla nás plná Jezuitská ulice. – Byla to ovšem demonstrace Čechů na Schillerovu slavnost. – Nyní pracuje se o to, aby se postavil Jungmannovi krásný pomník, a sice před františkánským kostelem. Má to býti cinková, galvanisovaná socha, 10 stěviců vysoká, má ji dělat sochař Levý a Mencl líti. – Za dvě léta může býti hotová a potom budeme mít velkolepou slavnost zasvěcení sochy největšího našeho učence a vzkřísitele národnosti české. – V Berlíně slavili také Schillerovu slavnost, ale takové skandály tam byly při tom, až o tom noviny píšou. Vehnali ti buršikové ženské do nějakých příkopů a zdvíhali jim krenolíny a tak tropili, až musela přijíti stráž. Sie wollten, wie sie sagten, den Frauzimmern bischen Skandal machen! – Dostaneš-li náhradu za tu cestu, tedy pošli raději panu Fintelmannovi na ten dluh něco; – to je *čestná věc* –! Možná, když mu budeš psát a pošleš mu alespoň polovic aneb část dluhu a poprosíš ho, aby se nehněval, že mu to nemůžeš najednou oplatit, že Ti třebaš ostatní část odpustit, – ale na každý pád mu píš, a co můžeš, pošli, neboť nevíš, nebudeš-li ho ještě někdy potřebovat, a kdybys i na nic nedbal, musíš to učinit pro zachování dobré památky u něho. – Především nedělí dával se Tartüffe, co jsem přeložila pro české divadlo. Dostali jsme lóži od direkce. Bylo ale velmi zima, pěkný den a první představení v jízdárně, nesešlo se tedy tolik lidí, jak by se bylo jinak sešlo, přece ale více, než bývá v německých představeních. – Nejvíce odrážela lidé zima – neboť se v Novoměstském divadle topit nemůže, a tudy je tam jako na ulici. – Proto se ale kus ten velmi líbil a dobře se obecenstvo bavilo. – Herci hráli lépe než jindy a pěkné byly i kostýmy. – Já měla jen lehké botky a plášť tibetový, protože mně můj plášť doposud z Bydžova neposlali, – nastydla jsem tak, že mi kolik dní špatně bylo a není mi dopodnes kale. – Honoráru dostala jsem 20 fr. nových, ale nezbyl mi z nich ani krejcar. – 5 fr. byla jsem ještě dlužna krejčímu za Jaroušků oblek, 5 fr. paní Šlenkertce, co jsem si na stravu vypůjčila, než jsem jela ven,

a které jí táta nechtěl dát, – 5 fr. musela jsem tátovi vynahradiť za to, že dal Jaroušovi školní plat 5 fr. a Tobě na cestu, zbyla mi tedy 5 fr. Za tři zlaté koupila jsem si zimní botky, abych mohla vyjít na ulici, a 2 f. Doře na zimní klobouk, což jí táta nechtěl dát. – Nezbylo mi ani krejcaru a odjinud nemám také ničeho k očekávání, dokud nebudu mít některé práce hotové. – Nemám ani nic teplého na sebe, ani klobouk mimo slaměného, a ten hnědý pláštík, co jsem venku zapoměla, je také již ošumělý. – Nemohu nyní ani ven vyjít. – Dora nemá také nic; potřebuje šaty i něco teplého přes sebe. – Jarouš má svrchník spravený, ale klobouk ještě nemá. – Táta slibuje, ale nerad dá. – Jarouš postoupil zase o dvě oddělení v modelu. Kreslí večer již živé modely – a nyní maluje již druhý obraz olejovými barvami, na plátně; malování mají ve dne, a také živé modely. – Direktor řekl mu, aby nebyl krajinomalířem, ale historickým, že má mnoho vkusu pro krásné formy těl. – Až nyní zase postoupí, přijde do ateliéru; je pilný nyní a nechal kouření. Jen kdyby nebyl tak hrubý. – Pozdravuje Tě, i Dora. – Byla onehdy u Hanušů do 10 hodin; Viluška jela ven a byli tam pohromadě Pepíček, sestra jeho Adéla s matkou z Jičína, kam s nimi Viluška odjela. – Byli také všickni v Tartuffu. – Skrže ty lístky se Dora nezmíňovala ještě, an nebyly samy, až budoucně, ale pozdravení vyřídila. – Kdybys právě některou knihu rád četl, piš si Hansmannovi, on má pěknou knihovnu. Že bude pan Augusta v Litomyšli vydávat moje spisy, to víš snad; potom budu mít přece vždy pár grošů v zásobě. – Musím ale být nyní pilná, a byla bych také, kdybich měla více pokoje v domácnosti, – však to znáš, jak to u nás chodí. – Pan Zelený a ještě jeden pán, jak snad také víš, budou vydávat české noviny; pan Zelený byl už skrže to ve Vídni a nebudou mu žádné překážky v cestu klást. – Pan Tomíček bude redaktorem – to jest pro forma –, an pan Zelený jakožto profesor veřejně by vystoupnout nemohl. Nejspíš, jestli do toho čert nevrže, udělají tátu expeditorem při tom, alespoň mi to Rieger slíbil. Dostával by přece pár zlatých na měsíc a byl

by, co si nejvíce já přeju, několik hodin z domů. – Pan Mayer s p. Řezáčem budou vydávat pedagogický časopis a Obrazy života budou vycházet v Litomyšli u p. Augusty pod redakcí Nerudy. – Spis o Slovensku, co chceme Krejčí, Hattala a já vydávat, bude také tam tištěn, ale dříve ještě musíme se všickni tři podívat do Slovenska, což se, bude-li pokoj a peněz, nejspíše zjara stane. – Mám také psát o Slovensku do Ruska. – To vše, co Ti píšu, ale nech pro sebe, neboť se to nehodí pro každé ucho. – Píš nám zase brzo, a jak to máš s platem, nemohli jsme z Tvého listu vyrozumět, mnoho-li Ti na měsíc přece přijde. Máš už boty? –

Táta Tě pozdravuje a já Tě mnohokrátě líbám. – Budeš-li moct, tedy raději zaplať od psaní, musíme zde potom platit mnohém více. Já Ti pošlu budoucně raději marku, ale tenkrát nemám ani vindry. – Buď zdrav a piš také do Sagan. Tvá upřímná

matka

Nezmínuj se nikdy, že Ti co píšu o tátovi, – a piš vždy i na něho nadpis. – Milý táto a mámo! – On mi to potom vyčítá, jak víš, že vás navádím, abyste ho neměli rádi, – a – že nemáte žádnou úctu k němu, – aby tedy neměl příčinu dělat Tobě aneb mně výčitky. –

19/12 59

Milý Karle!

Dlouho Ti neodpovídám, ale čekala jsem pořád na ty střevíce, a tak dlouho je ta ševcová neudělala; – a psát zvlášt nechtěla jsem, protože jsem neměla ani na mark. – Za přání Tvoje Ti děkuju, ale zarmoutila mne zpráva, že jsi plival krev. Ač píšeš, že Ti zase dobře, přece je to nedobrý úkaz a je [se] co bát následků. Ty jsi se přece jen zkazil v těch Němcích – já jsem to viděla na Tobě, když jsi přišel, že nejsi zdrav. Ač snad nepořádná strava také přispěla k tomu, ale jedinou příčinou nebyla, že jsi tak bídně, ba řekla bych vyžile vyhlížel. – Nechci Ti sahat do svědomí, ale mám jakési tušení, že jsi se nevrátil tak, jak jsi odešel, – a že jsi se naučil věcím, které kdybysi nikdy nebyl poznal, zdravějším a šťastnější býti jsi mohl. – Mám-li pravdu nebo ne, budeš Ty nejlépe vědět. – Kdybys byl vždy matčinu radu poslechl a slova její častěji si opakoval, zajistě bysi se byl s jinou tváří a jinou myslí domů vrátil. – Abysi tolik nekouřil, řekla jsem Ti ne jednou, ale stokrát, a nebylo to pranic platné, nedbal jsi ani na kapsu, ani na zdraví; spoléhal jsi se, že jsi sesílil, a nyní vidíš, jak silný jsi. – Snad je Rájec Tvoje štěstí z ohledu zdraví! Pij jen mléko, a možná-li teplé, každé ráno a mej si studenou vodou prsa, tam máš k tomu kdy a příležitost, – a když můžeš, vyjdi si raději někam nablízko na sklenici piva, ale daleké procházky nedělej a choď zvolna. – Nohy si drž obzvláště v teple – vlněné punčochy máš a ty střevíce budou Ti také pohodlné. – Jen je neber do mokra. Až po svátcích pošlu Ti podešve plstěné do bot – to je dobrota na nohy. – Kávu nepí, nekůř mnoho a nech všech fantasií – to Ti radím. Čti, co mysl vzdělává, a nikoli co dráždí, – to Ti radím, – nechceš-li, aby se Ti plivání krve opakovalo. – Jarouš byl hůř v tom nežli Ty a je nyní tak dalece zdrav;

kouření nechal a je velmi pilný. Seděl zase malířům co model a dostal jedno vyobrazení, je velmi dobře trefen; nechám si ho. – Po Novém roku dostanu několik výtisků mého obrazu; jsem fotografovaná u Ruppa velmi dobře, do oceli se to ryje v Lipsku. – Formát mých spisů bude velmi elegantní a velký, jako je vydání Shakespeara a Goetheho, a při prvním svazku bude podobizna. Bude se ale také mimo to prodávat. – Musím být nyní velmi pilná a píšu celé večery. – Za arch překladu, a co již tiskáno bylo, budu dostávat 20 f., za arch původní práce 25 f. honoráru. Bude také vydávat ten pan Augusta Krejčího Geologii a Em. Purkyně Botaniku pro reálky. *Obrazy života* převzal a budou vycházet v Litomyšli. Neruda je redaktorem a odstěhoval se tam. Humoristické listy vycházejí ve velmi vkusném obleku. – Na noviny nemají ještě koncesí, jak ji dostanou, bude táta expeditorem. – Jsou tu nyní zavedené besedy české; Barák je zavedl a chodí tam celá česká mládež, i studentstvo – zpívá se, deklamuje – hraje – jí a pije a v masopustě bude se i tancovat. – Budeš-li tedy moct do Brna ject, jeď, ale ne potom abys jsi se tam zdržel přes dovolenou. Jdi také k p. Helceletovi a vyříd' pozdravení ode mě; panu Klácelovi ovšemže obzvláštní pozdrav, a jdi k němu záhy. – Kníh neber si mnoho s sebou, raději několik jen, a zase je můžeš poslat a o jiné žádat. – V sobotu byl p. str. Purkyně den narození, je mu 72 roků. Byly po tři dni velké slávy; Učená společnost, Průmyslová jednota poslaly mu adresy – medikové přišli všickni v parádě přát – veškeré studentstvo sešlo se v předvečer v domě a zpívali mu na dvoře při pochodních, i Beseda měšťanská složila mu úctu, zkrátka celý český svět ukázal, že si zná nestora vědy přírodnické vážít. – V Králové Hradci slavili také úmrtní den Jungmannův velmi slavně. V kostele byl katafalk vystaven, studentstvo se svícemi stáli okolo něho a sešlo se i všecko úřednictvo a důstojníci. Jednota pro stavení jeho pomníku je již sestavená; přednostou je Wanka, a sice proto, aby nedělal námitky skrze místo potom, neboť bude státi před františkánským kostelem. Ta Schillerova slavnost

byla podnětem k tomu a od toho času počínají si čeští studenti velmi směle a mnohý hlásí se k české straně, který dříve ničím nebyl. —

Jakpak to je s těmi kalhoty? — Dostal jsi tu náhradu? — Ale na p. Fintelmanna musíš pamatovat. — Psal jsi do Sagan? — Já jim nepošlu fotografii, až potom tištěný obraz. — Dle Tvého listu nemáš tedy 18 fr.? S tím nocováním je to ošklivé. — Posílám Ti tu košili a šálu, praly jsme ji zase, ale není lepší; do práce to projde. — Vánočku bych Ti poslala, byla, ale Ty nebudeš doma, a potom nevím, budeme-li péct jaké; alespoň doposud je málo naděje. — Vydáme náramně mnoho peněz a nic za to. — Jarouš nemá ani klobouk ještě a ten jeho je už díravý. — Všickni potřebujem všelicos a peněz není. Manky je už doma a mám její sestru, hodnou holku, jenže musím dohlížet ke kuchyni; nemohla už Manky sloužit, chodila jako stín. Já jsem často churavá a budu se muset přece koupávat. Pozdravují Tě známí a Jarouš i Dora Tě líbají. — Táta Tě také pozdravuje a je mrzutý. — Píš, než odjedeš do Brna, jak Ti se zdravím je, a dej se na pokání! — Líbá Tě Tvá upřímná

matka.

Prosím o II. díl Zpěvůnek Kollárových. Co nejdříve
odevzdám potom oba díly. Vaše

Božena